

**Bijlage 1 bij het ministerieel besluit houdende de vaststelling van een soortenbeschermingsprogramma voor de Europese bever (*Castor fiber*):
Soortenbeschermingsprogramma voor de Europese bever (*Castor fiber*) in Vlaanderen**

Inhoudstafel

1.	INLEIDING	5
2.	INFORMATIE OVER DE SOORT	6
2.1	ECOLOGIE	6
2.2	VERSPREIDING, POPULATIEGROOTTE EN TRENDS	7
2.2.1	EUROPA	7
2.2.2	VLAANDEREN	7
2.3	FUNCTIES EN WAARDEN	8
2.4	RISICO'S EN SCHADE DOOR BEVERACTIVITEIT	8
2.4.1	RISICO'S VERBONDEN AAN BEVERACTIVITEIT	9
2.4.2	BEVERSCHADE.....	9
2.4.3	ONDERZOEK MET BETREKKING TOT SCHADEBEHEER.....	9
2.5	BEDREIGINGEN EN KANSEN VOOR EEN GUNSTIGE STAAT VAN INSTANDHOUDING.....	11
3.	MAATREGELLEN OM HET SAMENLEVEN MET DE BEVER TE FACILITEREN EN OM BEVERSCHADE TE VERMIJDEN	11
3.1	MAATREGELLEN OM DE VESTIGING VAN BEVERS TE FACILITEREN	11
3.2	MAATREGELLEN OM HET SAMENLEVEN MET BEVERS TE FACILITEREN	12
3.2.1	MAATREGELLEN TER PREVENTIE VAN VRAATSCHADE EN VALSCHADE ALS GEVOLG VAN VRAATSCHADE	12
3.2.2	MAATREGELLEN TER PREVENTIE VAN GRAAFSCHADE AAN OEVERS EN DIJKEN.....	12
3.2.3	MAATREGELLEN TER PREVENTIE VAN OPSTOPPING VAN AFVOERCONSTRUCTIES	13
3.2.4	MITIGERENDE MAATREGELLEN BIJ ONGEWENSTE OPSTUWING DOOR DAMMENBOUW	13
3.3	REPRESSIEVE MAATREGELLEN	13
3.4	WEGVANGEN EN VERPLAATSEN VAN BEVERS.....	14
4.	DOELSTELLINGEN VAN HET SBP	15
4.1	DOELSTELLING 1: BEHOUDEN VAN EEN GUNSTIGE STAAT VAN INSTANDHOUDING VAN DE BEVER IN VLAANDEREN	15
4.2	DOELSTELLING 2: VERMIJDEN VAN OVERLAST EN SCHADE	15
4.3	DOELSTELLING 3: DRAAGVLAK VOOR DE TERUGKEER VAN DE BEVER CREËREN EN BEHOUDEN	16
4.4	DOELSTELLING 4: VERGROTEN VAN DE KENNIS.....	17
5.	ACTIEPROGRAMMA.....	18
5.1	ACTIES BINNEN DOELSTELLING 1: BEHOUD VAN DE GUNSTIGE STAAT VAN INSTANDHOUDING.....	18
ACTIE 1.1	BEPALING GSVI VOOR HET VLAAMSE AANDEEL VAN DE BEVERPOPULATIE UIT HET MAASBEKKEN	18
ACTIE 1.2	EVALUATIE VAN DE CONNECTIVITEIT TUSSEN DE BEVERPOPULATIES VAN HET SCHELDE- EN MAASBEKKEN	19
ACTIE 1.3	MONITORING VAN DE POPULATIEGROOTTE	19
ACTIE 1.4:	AFBAKENEN VAN DUURZAME KERNLEEFGEBIEDEN VOOR DE BEVER.....	19
ACTIE 1.5	INRICHTEN VAN DUURZAME KERNLEEFGEBIEDEN VOOR BEVER	21
ACTIE 1.6	INRICHTEN VAN FUNCTIONEEL LEEFGEBIED ALS STAPSTEEN TUSSEN KERNLEEFGEBIEDEN EN OM DE AANWEZIGHEID VAN DE BEVER OP EEN GECONTROLEERDE WIJZE TE STUREN.....	22
ACTIE 1.7	AFSTEMMING NATUURDOELEN.....	23
ACTIE 1.8	OPLOSSEN VAN MIGRATIEKNELPUNTEN	23
5.2	ACTIES BINNEN DOELSTELLING 2: VERMIJDEN VAN OVERLAST EN SCHADE.....	25

ACTIE 2.1 ACTUALISATIE EN OPTIMALISATIE VAN DE RISICO- EN PREVENTIEKAART	25
ACTIE 2.2 AFBAKENEN VAN OEVERZONES WAAR GRAVERIJ STEEDS ONGEWENST IS EN VAN WATERLOOPTRAJECTEN WAAR DAMMENBOUW STEEDS ONGEWENST IS	25
ACTIE 2.3 PRIORITERING BEVERBESTENDIG MAKEN VAN WATERKERINGEN	27
ACTIE 2.4 OPMAAK TOEGANKELIJKE EN PRAKTISCHE LEIDRAAD MET MAATREGELLEN	27
ACTIE 2.5 UITWERKEN VAN DUURZAME AANPAK VOOR TERUGKERENDE SCHADE DOOR WIJZIGING VAN HET LANDGEBRUIK.....	28
ACTIE 2.6 EVALUATIE VAN HET INSTRUMENT SOORTENSCHADEVERGOEDING IN RELATIE TOT HET REALISEREN VAN LEEFGEBIED BINNEN GROENE BESTEMMINGEN	28
ACTIE 2.7 SUBSIDIEKANALEN VOORZIEN VOOR PREVENTIEVE, MITIGERENDE EN FACILITERENDE MAATREGELLEN	29
ACTIE 2.8 MONITORING VAN BEVERINTERVENTIES, SCHADEGEVALLEN EN EFFECTIVITEIT VAN DE MAATREGELLEN	30
ACTIE 2.9 OPMAAK VAN EEN LIJST MET POTENTIËLE UITZETGEBIEDEN VOOR BEVERS	31
5.3 ACTIES BINNEN DOELSTELLING 3: DRAAGVLAK VOOR DE TERUGKEER VAN DE BEVER CREËREN EN BEHOUDEN.....	32
ACTIE 3.1 INZETTEN OP STRUCTURELE ONDERSTEUNING BIJ PROBLEEMSITUATIES	32
ACTIE 3.2 VOORZIEN VAN ALTERNATIEVE INSTRUMENTEN VOOR SCHADEVERGOEDING	33
ACTIE 3.3 VOORZIEN VAN ALGEMENE EN ACTUELE INFORMATIE OVER DE BEVER.....	33
ACTIE 3.4 ACTIEVE COMMUNICATIE BINNEN BEZET LEEFGEBIED EN BINNEN GEBIEDEN WAAR BEVERS OP KORTE TERMIJN WORDEN VERWACHT	34
5.4 ACTIES BINNEN DOELSTELLING 4: VERGROTEN VAN DE KENNIS	35
ACTIE 4.1 FACILITEREN VAN HET VERGROTEN VAN DE KENNIS	35
ACTIE 4.2 OPRICHTEN VAN EEN OVERLEGPLATFORM VOOR EVALUATIE EN KENNISUITWIJSELING	35
5.5 ACTIES MET BETREKKING TOT COÖRDINATIE EN VISIEVORMING.....	36
ACTIE 5.1 COÖRDINATIE VAN HET SBP	36
ACTIE 5.2 OPMAAK INTEGRALE VISIE	37
5.5 FASERING EN FINANCIËEL OVERZICHT	38
6. AFWEGINGSKADER VOOR VERGUNNINGSPLICHTIGE MAATREGELLEN MET BETREKKING TOT OVERLAST EN SCHADE DOOR BEVERS	41
6.1 INLEIDING.....	41
6.2 AFWEGINGSKADER BIJ VRAATSCHADE	42
6.3 AFWEGINGSKADER BIJ SCHADE DOOR OPSTUWING	45
6.4 AFWEGINGSKADER BIJ GRAAFSCHADE	49
6.5 AFWEGINGSKADER BIJ SCHADE AAN FAUNA, FLORA EN BIJZONDERE VEGETATIES	52
6.5.1 BESCHERMINGS- EN/OF BELEIDSSTATUUT VAN DE DOOR BEVER BEDREIGDE FAUNA, FLORA OF VEGETATIE.	52
6.5.2 BEDREIGINGSSTATUUT VAN DE DOOR BEVER BEDREIGDE FAUNA, FLORA OF VEGETATIE.	53
6.5.3 ONTWIKKELINGSGRAAD VAN DE VEGETATIE / LOKALE STAAT VAN INSTANDHOUDING VAN DE POPULATIE VAN DE DOOR BEVER BEDREIGDE FAUNA, FLORA OF VEGETATIE.	53
6.5.4 STAAN DE DOOR BEVER BEDREIGDE SOORTEN EN/OF VEGETATIES REEDS ONDER DRUK DOOR ANDERE VERSTORINGEN OF BEDREIGINGEN?	53
6.5.5 AANDEEL VAN DE GEÏMPACTEERDE ZONE / POPULATIE TEN OPZICHTE VAN DE TOTALE POPULATIE IN HET GEBIED.	54
6.5.6 LANDSCHAPSECOLOGISCHE SITUERING VAN HET GEBIED	54
6.5.7 GAAT HET OM IMPACT OP AANWEZIGE NATUURWAARDEN OF OM NOG TE ONTWIKKELEN NATUURSTREEFBEBEELDEN?	55
6.5.8 VORMT OPSTUWING DOOR BEVERDAMMEN EEN HINDERPAAL BIJ EENMALIGE INRICHTINGSWERKEN?	55
6.5.9 VORMT OPSTUWING DOOR BEVERDAMMEN HINDER BIJ REGULIER BEHEER?	55
6.5.10 POSITIEVE EFFECTEN VAN DE BEVER OP ANDERE NATUURDOELEN IN EEN GEBIED	56
6.5.11 HEEFT DE SOORT/VEGETATIE UITWIJKMOGELIJKHEDEN?	56

7.	AFWIJkingEN VOOR WATERLOOPBEHEERders.....	57
7.1	ALGEMENE BEPALINGEN	57
7.2	AFWIJking VAN HET verbOD OP HET OPZETTELIJK VERNIELEN, BESCHADIGEN OF WEGNEMEN VAN RUSTPLAATSEN VAN BEVERS.....	57
7.2.1	BEOORDELINGSKADER	57
7.2.2	MODALITEITEN VAN DE AFWIJking	58
7.3	AFWIJking VAN HET verbOD OP HET OPZETTELIJK EN BETEKENISVOL VERSTOREN VAN BEVERS	60
7.3.1	BEOORDELINGSKADER	60
7.3.2	MODALITEITEN VAN DE AFWIJking	61
7.4	AFWIJking VAN HET verbOD OP HET VANGEN, HET ONDER ZICH HEBBEN, HET VERVOEREN EN HET (OPNIEUW) INTRODUCEREN IN HET WILD VAN SPECIMENS	63
7.4.1	BEOORDELINGSKADER	63
7.4.2	MODALITEITEN VAN DE AFWIJking	63
8.	EVALUATIE EN MONITORING	66

1. Inleiding

Dit soortenbeschermingsprogramma (SBP) kwam tot stand op basis van een achtergrondrapport dat door het Agentschap voor Natuur en Bos werd opgemaakt. Het achtergrondrapport bevat de onderbouwing voor het soortenbeschermingsprogramma, met de vereiste onderdelen conform het artikel 26 van het Soortenbesluit. De opmaak van het achtergrondrapport werd begeleid door een stuurgroep met vertegenwoordigers van de leden van de Gewestelijke Overleginstantie voor het Instandhoudingsbeleid, aangevuld met een aantal experts en vertegenwoordigers van andere betrokken overheden en belangenorganisaties. Om het eventuele opzoeken van bijkomende informatie in het achtergrondrapport door de gebruikers van dit soortenbeschermingsprogramma te vergemakkelijken, zijn verwijzingen naar de relevante hoofdstukken, paragrafen of bijlagen van dat rapport opgenomen. Het achtergrondrapport vormt een informatief document; enkel het ministerieel besluit tot vaststelling van het soortenbeschermingsprogramma heeft juridische kracht.

De Europese bever verdween in Vlaanderen in 1848, sinds 2000 is deze Europees beschermde soort terug. Sindsdien doet de bever het goed. De populatie is gegroeid en heeft zijn areaal sterk uitgebreid. De gunstige staat van instandhouding is bereikt en de verwachtingen voor de langere termijn zijn dat deze gunstige staat kan behouden blijven. Er is voldoende potentieel geschikt leefgebied aanwezig en ook als dat nog niet helemaal naar wens is, zet de bever als ecosysteem-ingenieur gewoon zelf de puntjes op de i. Net deze laatste puntjes zorgen echter soms voor een valse noot om in harmonie samen te leven met de andere ecosysteem-ingenieur, de mens, die het Vlaamse landschap in de loop der tijden naar zijn eigen behoeften heeft ingericht. Door het bouwen van dammen of het graven van holen doorkruist de bever soms deze menselijke inrichting van het systeem wat kan leiden tot (risico's op) overlast en schade.

Aan de andere kant is de bever ook een bondgenoot in het verhogen van de weerbaarheid van het Vlaamse landschap tegen droogte en klimaatverandering. De terugkeer van de soort vormt daarbij een katalysator om versneld na te denken over en werk te maken van een veerkrachtige open ruimte met (extra) natuur om de klimaatextremen te milderen. Bossen, moerassen, meanderende rivieren en natte graslanden houden immers koolstof vast en milderen de impact van wateroverlast, droogte en hitte. Daarom kiest Vlaanderen ervoor om gezonde ecosystemen te herstellen door het versneld realiseren van een sterk samenhangend geheel van natuur-, bos- en valleigebieden die kwaliteitsvol ingericht worden. Koppelkansen tussen herstel van natte (bever)natuur en klimaatmitigatie worden in het Vlaamse klimaatbeleid (Blue Deal, Vlaams Klimaatadaptatieplan) dan ook als dusdanig benoemd.

Om het duurzaam samenleven met de bever te verzekeren is het evenwel nodig om een evenwicht te vinden tussen de strikte beschermingsstatus als habitatrictlijnsoort en het vermijden van overlast en schade. De vaststelling van een SBP voor de soort beoogt dit proces te faciliteren door enerzijds acties te voorzien die inzetten op het verzekeren van het behoud van de populatie in een gunstige staat van instandhouding in een zo natuurlijk mogelijk leefgebied, anderzijds bevat ze acties en kaders die zich richten op het vermijden en oplossen van conflicten.

2. Informatie over de soort

2.1 Ecologie

Bevers zijn watergebonden knaagdieren. Ze houden zich steeds in of nabij water op. Doorgaans beperken ze hun activiteit op het land tot een strook van 10 m langs het waterlichaam, ze wagen zich nagenoeg nooit verder dan 20-30 meter van het water. Bevers worden tot 1,3m lang, volwassen bevers wegen 15 tot 35 kg. Kenmerkend voor de bever is zijn platte staart. Deze wordt gebruikt als hulp bij het zwemmen, voor vetopslag en als warmteregulator. Bevers leven gemiddeld 8 tot 15 jaar. De belangrijkste doodsoorzaken voor bevers zijn extreme afvoerdebieten, infecties na territoriumgevechten, de omschakeling van moedermelk naar groenvoeder en aanrijdingen in het verkeer. Predatie is, zeker in Vlaamse context weinig relevant.

Bevers zijn hoofdzakelijk actief in de schemering en de nacht. Overdag zijn ze terug te vinden in een hol, uitgegraven in de oever of in een burcht gemaakt van takken, twijgen en modder. In de zomer slapen bevers overdag ook vaak in een leger, bekleed met houtsnippers, in dichte vegetaties en onder struiken langs de oever. Bevers houden geen winterslaap maar zijn onder koude omstandigheden wel beduidend minder actief.

Bevers zijn territoriaal en leven in familieverband. Een familie bestaat uit de ouderdieren, die in principe voor het leven aan elkaar zijn gebonden, en de jongen van de laatste 2 tot 7 jaren. Elke familie bezit een territorium dat doorgaans bestaat uit een oeverstrook van een waterloop of stilstaand water. De grootte van het territorium varieert van 0,5 tot 12 km oever, afhankelijk van de kwaliteit van het leefgebied en de populatiedichtheid in het gebied.

De paartijd situeert zich in januari en februari. Na een draagtijd van ruim 105 dagen worden in mei of juni meestal 2 tot 3 jongen geworpen. Het zogen gaat door totdat de jongen zes weken oud zijn, vanaf een maand oud eten ze ook al vast voedsel. De kraamperiode loopt van mei tot en met augustus.

Bevers zijn volwassen in hun derde kalenderjaar. Ze verlaten vaak al aan het eind van hun tweede jaar de familiegroep om op zoek te gaan naar een partner en een eigen territorium. Daarbij kunnen via het water grote afstanden worden afgelegd. Deze 2-jarigen bepalen de territoriale dispersie van de lokale populatie en zijn hierdoor ook meteen de meest kwetsbare groep van de populatie. Bij territoriale verzadiging kan een vertraging in de dispersie optreden tot de leeftijd van 7 jaar in plaats van 2.

Bevers zijn niet veeleisend wat hun voedselkeuze betreft. Ze zijn vegetariër en vinden het ganse jaar door voldoende voedsel. Van het voorjaar tot het najaar voeden ze zich met grassen, kruiden, waterplanten en twijgen. In een cultuurlandschap durft de bever zich ook al eens te wagen aan landbouwgewassen (granen, suikerbieten, maïs en fruit) binnen de 20-m zone langs de waterloop. 's Winters eten bevers twijggjes en schors, voornamelijk van zacht hout, zoals wilgen en populieren. Bij de zoektocht naar voedsel vormen enkel té lage waterstanden een barrière. De bever verplaatst zich immers liefst al zwemmend en begeeft zich liefst zo weinig mogelijk op het droge.

In functie van de bereikbaarheid van hun voedsel of om voldoende waterdiepte te hebben ter hoogte van de nestingen, proberen bevers een te lage waterstand op te lossen door het bouwen van dammen. Een beverdam bestaat doorgaans uit een basis opgebouwd met stammetjes, takken en twijgen. Deze wordt vervolgens gedicht met planten en modder. Ook andere materialen zoals maïsstengels en stenen worden soms benut. Er zijn echter wel grenzen aan de bouwcapaciteiten van de Europese bever. Zo blijven de dammenbouwplannen beperkt tot de kleinere traag stromende waterlopen.

Optimale leefgebieden voor de bever zijn zwak stromende of stilstaande wateren met een minimale diepte van 80 cm. De omvang van de waterloop blijkt weinig rol te spelen, zowel kleine grachten als waterlopen, kleine poelen en grote meren behoren tot de mogelijkheden. Oevers zijn bij voorkeur steil en klei-lemig van structuur. Dit is echter geen absolute noodzaak. Op de oevers komt een brede strook van begroeiing voor met voldoende struiken en bomen, liefst 10 tot 15 meter hoog. De bever is gesteld op rust. In het bijzonder op plaatsen waar hopen gegraven of burchten aangelegd worden, mijdt hij menselijke aanwezigheid.

2.2 Verspreiding, populatiegrootte en trends

2.2.1 Europa

De Euraziatische/Europese bever, *Castor fiber*, was enkele eeuwen geleden alom tegenwoordig op het Europese continent. De soort kwam voor van Spanje en Groot-Brittannië tot Siberië. De bever was aanwezig in de waterlopen in loof- en naaldbos, in de toendra en de steppen. Een eeuw geleden werd de Europese beverpopulatie door overbejaging gereduceerd tot ongeveer 1200 dieren, verdeeld over 8 geïsoleerde gebieden: de Rhone-delta, de Elbe, het zuiden van Noorwegen, het bekken van de Dnjepr (Wit-Rusland/Oekraïne) en enkele populaties in Rusland, Mongolië en China.

Herintroductions en natuurlijke verbreiding hebben intussen gezorgd dat de soort terug aanwezig is in een groot deel van haar oorspronkelijke areaal, met uitzondering van Portugal, Italië en de zuidelijke Balkan. De huidige populatie wordt geschat op 1,5 miljoen individuen, waarvan de helft in Rusland. Voor de toekomst wordt een verdere uitbreiding van het areaal, de aantallen en de impact op zoetwatersystemen verwacht. Bevers koloniseren momenteel dichtbevolkte regio's met weinig reliëf en een sterk antropogeen gewijzigd landschap zoals Nederland, België en Noordwest Duitsland.

2.2.2 Vlaanderen

De situatie van de bever in Vlaanderen verloopt analoog als in de rest van Europa: de soort verdween in Vlaanderen in 1848, sinds 2000 is deze Europees beschermde soort terug. Sindsdien doet de bever het goed. De populatie is gegroeid, het areaal is sterk uitgebreid (Tabel 2.1).

Op basis van de beschikbare data over het aantal territoria in Vlaanderen is het mogelijk om een inschatting te maken van de groeisnelheid van de beverpopulatie. De groeisnelheid lijkt vrij hoog maar is stabiel, wat erop wijst dat de populatie haar maximale kolonisatiecapaciteit en de draagkracht van de beschikbare ruimte (op macroschaal) nog niet benadert. Als er steeds meer en meer exemplaren komen, dan wordt de leefruimte een beperkende factor, bijvoorbeeld door voedselgebrek, en zal de groei stilvallen en de populatie stabiliseren.

In Vlaanderen onderscheiden we twee deelpopulaties: één in het Maasbekken en één in het Scheldebekken. Beiden zijn gewestgrensoverschrijdend met Wallonië; deze in het Maasbekken is ook landgrensoverschrijdend met Nederland en Duitsland. Waterscheidingen vormen in principe een duidelijke barrière, maar in geval van Vlaanderen zijn de twee deelpopulaties artificieel met elkaar verbonden via een kanalenstelsel (Albertkanaal, Zuid-Willemsvaart, ...) waarlangs actueel vermoedelijk slechts een beperkte migratie plaatsvindt.

Tabel 2.1: Aantal beverterritoria per bekken in de periode 2015-2022 (bron: ANB).

Bekken	Aantal waargenomen territoria op 1 januari van 2022							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Beneden-Schelde	6	7	10	14	17	22	23	44
Boven-Schelde	0	1	1	1	5	6	7	16
Brugse Polders	0	0	0	0	0	0	0	1
Demer	10	10	14	22	26	29	34	44
Dender	3	3	1	1	1	2	2	3
Dijle-Zenne	24	28	33	48	55	69	74	71
Gentse kanalen	1	1	2	2	2	3	3	11
Leiebekken	0	0	1	1	1	2	2	1
Maas	32	37	44	53	57	70	70	68
Nete	6	11	14	13	17	20	24	47
TOTAAL	82	98	120	155	181	223	239	299

2.3 Functies en waarden

Bevers zijn hoeksteensoorten die een grote impact hebben op het volledige ecosysteem. Ze creëren biotopen en niches voor vele soorten waaronder vissen, amfibieën en vogels. Ze dragen bij tot de vorming van wetlands, vochtige weilanden en rivierbossen. De positieve impact van bevers situeert zich niet enkel op het vlak van biodiversiteit, ze leveren ook een bijdrage aan het bufferen van de impact van klimaatverandering.

Bevers zijn veruit één van de meest invloedrijke ecosystemeingenieurs die tal van positieve effecten hebben op diverse aspecten: een complex van beverdammen kan de boven- en ondergrondse wateropslag vergroten, de hydrologie wijzigen, verdamping verhogen, verblijftijden van water en nutriënten verlengen, geomorfische heterogeniteit vergroten, sedimenttransport vertragen, koolstof-, nutriënten- en sedimentopslag vergroten, ... Ze induceren 'omgekeerde' successie in oevervegetatie en vergroten de complexiteit van de habitat en de biodiversiteit op landschapsschaal.

In het achtergrondrapport, Deel 1 § 1.8, wordt op deze diverse aspecten dieper ingegaan.

2.4 Risico's en schade door beveractiviteit

De ecologische voordelen die gekoppeld zijn aan de aanwezigheid van bevers, als ecosysteem ingenieurs in natuurlijke omgevingen zijn duidelijk. In gebieden met intensief menselijk gebruik, zoals Vlaanderen, is er vaak onvoldoende ruimte om bevergeassisteerde natuurlijke processen zich te laten ontwikkelen omdat al snel overlast gaat optreden of wordt ervaren. Het is een aandachtspunt dat de gevallen van overlast de beeldvorming over de soort niet gaan beheersen, in het bijzonder wanneer de bever nieuwe

gebieden gaat koloniseren. Het is daarom belangrijk om sterk in te zetten op het (leren) samenleven met deze soort, zonder daarbij de problemen die de bever veroorzaakt te negeren.

2.4.1 Risico's verbonden aan beveractiviteit

De risico's die in Vlaanderen verbonden zijn aan de activiteiten van bevers, kunnen in 3 groepen worden onderverdeeld:

1. Veiligheidsrisico's door graverij (bv. dijkdoorbraak, verzakking van jaagpaden, ...) of opstuwing (destabilisatie van waterbouwkundige en weginfrastructuur);
2. Risico's op economische schade aan gewassen, vee, bos, visserij of andere goederen in eigendom of gebruik door vraat, graverij of opstuwing;
3. Risico's op conflicten inzake bescherming van de wilde fauna en flora en de instandhouding van natuurlijke habitats.

De meest voorkomende conflicten betreffen overstroming van velden, graslanden en bossen, knaagschade aan bomen, graafschade aan dijken, oevers van rivieren en vijvers, overstromen van dijken en vraatschade aan landbouwgewassen zoals maïs.

De grootste schade wordt opgemeten tijdens de initiële periode waarin een beverfamilie zich in een nieuw gebied vestigt. Enerzijds omdat bevers dan bouw materiaal nodig hebben voor een burcht en eventueel een dam, anderzijds omdat ze – zo nodig – via dammenbouw het gebied aan hun leefgebiedvereisten optimaliseren en daarbij opstuwing veroorzaken.

De problemen die bevers kunnen veroorzaken worden meer in detail beschreven en met voorbeelden geïllustreerd in Deel 1 §2.1 van het achtergrondrapport.

2.4.2 Beverschade

De vergoeding van schade door bever wordt geregeld door het Soortenschadebesluit van 2009. De rechtsgrond voor een de administratieve schadevergoedingsprocedure is terug te vinden in artikel 52 van het Natuurdecreet dat toelaat om schade te vergoeden aan gewassen, vee, bossen of visserij. Schade aan andere eigendommen kan op deze basis van deze rechtsgrond niet worden vergoed.

Wanneer schade wordt gemeld, wordt zo veel mogelijk gezocht naar een gepaste oplossing, via vergoeding ter compensatie en/of advies voor het herstellen en vermijden van verdere schade. In het achtergrondrapport wordt in Deel 1 §2.2 een overzicht gegeven van het aantal in het kader van het Soortenschadebesluit gerapporteerde schadegevallen. Hierbij dient vermeld dat niet alle schadegevallen worden gerapporteerd. Zolang de schade lager blijft dan €300 wordt deze immers niet vergoed en onder meer daarom meestal ook niet aangegeven. Het gaat dan voornamelijk om lokale vraatschade aan gewassen en knaagschade aan bomen.

2.4.3 Onderzoek met betrekking tot schadebeheer

De Europese bever neemt anno 2020 in Vlaanderen ook schijnbaar minder geschikte leefgebieden in, vaak met bijhorende risico's op graafschade aan waterkerende dijken. Om de vraag te beantwoorden hoe groot de risico's zijn en in welke mate ze beheersbaar kunnen gemaakt worden, onderzocht men de bevers langs het bevaarbare stuk van de Dijle en de Demer in Vlaams-Brabant. Uit dit onderzoek kwamen tevens een aantal mogelijke beheermaatregelen naar voor ter preventie van schade door bever:

- In de meeste territoria werden door de aanwezige bevers burchten aangelegd in bereikbare, dicht bij de rivier gelegen, afgekoppelde meanders. De bevers spenderen een aanzienlijk deel van hun tijd op deze meanders. Dit impliceert dat het behoud van deze meanders, het toegankelijk maken ervan of het verbeteren van hun kwaliteit als beverbiotoop goede beheermaatregelen kunnen zijn. De bevindingen uit het onderzoek tonen verder aan dat het belangrijk is dat er jaarrond voldoende water aanwezig blijft in deze meanders, zodat bevers zich in drogere periodes niet hoeven te verplaatsen naar andere rustplaatsen langsheen de rivier. Zo zou de kans op graafactiviteit en mogelijke schade in de dijken van de Dijle en Demer kunnen afnemen.
- Naast het feit dat er jaarrond voldoende water in de meanders aanwezig moet zijn, is vermoedelijk ook de mate van verstoring cruciaal en moet er voldoende voedsel in de onmiddellijke buurt te vinden zijn. Dit werd aangetoond door het slechts sporadisch gebruiken van een toegankelijke, als visvijver ingerichte, meander, ondanks de permanente aanwezigheid van voldoende water en een gunstige ligging dicht bij de hoofdwaterloop.
- Met betrekking tot de draagkracht in functie van eventuele oevershade zijn er sterke aanwijzingen dat systemen met meer schuilmogelijkheden in de vorm van bereikbare aanpalende meanders minder risico op schade vertonen. Bevers die toegang hebben tot geschikte meanders zullen daar hun burcht aanleggen en er grote delen van hun tijd spenderen zodat het risico op holen en uitgegraven rustplaatsen in de dijken van de hoofdwaterlopen sterk vermindert. De aanwezigheid van een dergelijke beverfamilie waarborgt verder in een brede zone, door het sterk territoriale gedrag, het uitblijven van bijkomende vestiging van andere beverfamilies op de hoofdwaterloop.
- Een mogelijk alternatieve beheeraanpak zou het volledig onaantrekkelijk maken van een zone waarin bevers niet gewenst zijn inhouden. De Vlaamse Waterweg, waterbeheerder van het bevaarbare deel van de Dijle, investeerde bijvoorbeeld in het aanbrengen van steenslag op een locatie waar eerder door bever een hol in de oever werd gegraven.

Het opvolgen en accuraat voorspellen van de verspreiding is belangrijk met het oog op het tijdig anticiperen op conflicten en een succesvolle co-existentie. Hiervoor werd een model samengesteld dat via een Habitat Geschiktheidsindex (HSI), alle potentieel geschikte gebieden voor bevers in Vlaanderen identificeert, op basis van de karakteristieken van het leefgebied waarin al bevers aanwezig zijn. De zo gevonden locaties werden aangeduid als geschikt of niet geschikt voor bever. De hoofdvariabelen die werden gebruikt in het distributiemodel waren: afstand tot water, wilgenbestand, wetlandvegetatie en populieren. In Vlaanderen blijkt via dit model voldoende leefgebied aanwezig om aan 924 beverterritoria plaats te bieden.

In 2019 werd een validatie van dat HSI-model uitgevoerd, waarbij de correctheid waarmee het model de aan- of afwezigheid voorspelt alsook het aantal territoria werden getest. De resultaten laten zien dat de actuele kolonisatie nog ver van de maximum kolonisationscapaciteit zit, aangezien er nog veel geschikt habitat niet bezet is en de populatiedichtheden over het algemeen relatief laag zijn. Bevers zijn wel al aanwezig in de meeste gebieden waar ze werden verwacht, maar nog niet overal. De groei van een populatie na een herintroductie kost tijd, alsook de verspreiding ervan over heel Vlaanderen.

2.5 Bedreigingen en kansen voor een gunstige staat van instandhouding

Anno 2022 wordt de beverpopulatie in Vlaanderen beschouwd als zijnde in een gunstige staat van instandhouding. Weliswaar ligt het aantal geschatte bezette territoria met 185 niet zo ver boven de 167 territoria, wat als populatiecriterium voor de gunstige staat werd gedefinieerd. Onverminderd deze vaststelling blijven de beschermingsbepalingen van de habitatrichtlijn van toepassing en blijft het relevant om oog te hebben voor de bedreigingen die er voor de soort bestaan.

Bedreigingen zijn eerder algemeen en situeren zich vooral op het vlak van leefgebiedkwaliteit (waterverontreiniging, wijzigingen aan het watersysteem, voedsel, ...), migratie barrières (stuwen, harde oevers), verstoring en het risico op het verlies van het draagvlak als conflicten niet op een goede manier worden aangepakt.

Kansen vloeien enerzijds voort uit de vaststelling dat de populatie aangroeit en zich ruimtelijk verder verspreidt in Vlaanderen, zonder dat daarvoor gerichte ondersteunende acties voor hoeven te worden genomen. Anderzijds zijn er tal van koppelkansen voor leefgebieduitbreiding en -verbetering met het ecologisch herstel van waterlopen, valleigebieden en wetlands in het kader van het water- en klimaatbeleid.

3. Maatregelen om het samenleven met de bever te faciliteren en om beverschade te vermijden

De Europese bever is een beschermde diersoort die door zijn specifieke levenswijze, in het dichtbevolkte en ruimtelijk sterk versnipperde Vlaanderen ook wel eens voor overlast en schade kan zorgen. Het Deel 2 'Maatregelen' van het achtergrondrapport biedt een overzicht en beschrijving van mogelijke maatregelen die kunnen worden ingezet om de vestiging van bevers te faciliteren en om overlast en schade te voorkomen of beperken. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende thema's (faciliterende, preventieve, mitigerende en destructieve maatregelen) die hieronder bondig worden besproken en in het achtergrondrapport meer in detail zijn uitgewerkt.

Door het beschermingsstatuut van de bever kunnen niet alle vermelde maatregelen zomaar, zonder ontheffing op het Soortenbesluit, worden genomen. Daarnaast is voor sommige maatregelen een omgevingsvergunning vereist, of minstens een machtiging van de waterloopbeheerder. In de beschrijving van de verschillende maatregelen in het achtergronddocument wordt getracht om, wat ontheffingsplicht op het Soortenbesluit betreft, zo volledig mogelijk te zijn. Met betrekking tot andere wetgeving is dit minder exhaustief opgelijst omdat het juridisch kader kan verschillen naargelang de ruimtelijke bestemming en dit dan beter geval per geval wordt afgetoetst.

3.1 Maatregelen om de vestiging van bevers te faciliteren

In dit SBP is het behoud van de gunstige staat van instandhouding van de soort één van de doelstellingen. Het voorzien van voldoende geschikte gebieden waar de bever ongestoord kan leven en waar een solide basis voor een duurzame populatie kan worden geherbergd, vormt daartoe een belangrijk element.

Enerzijds kunnen faciliterende maatregelen worden genomen om gebieden geschikter te maken voor bevers en dus bevers aan te lokken vanuit het perspectief van duurzaam

behoud van de staat van instandhouding. Anderzijds kunnen faciliterende maatregelen voor het maken van een burcht of dam bevers ook aanzuigen naar bepaalde conflictvrije gebieden/waterlooptrajecten zodat de aangrenzende zones binnen het territorium worden ontlast van ingrijpende beveractiviteit (dammenbouw, omvangrijke graverij, ...).

Daarnaast kunnen fauna-uitstapplaatsen worden aangelegd langs kanalen met harde oevers om bevers te helpen om te migreren.

3.2 Maatregelen om het samenleven met bevers te faciliteren

Activiteiten van bevers kunnen conflicteren met het waterbeheer en het landgebruik langs de oever. Vooral in suboptimale gebieden zal de bever de omgeving naar zijn eigen voorkeuren willen optimaliseren en kan dit leiden tot overlast of schade. De maatregelen die onder dit thema worden opgenomen, hebben tot doel om een duurzaam samenleven met de bever te faciliteren zodat het wél lukt de aanwezigheid van de bever te verzoenen met het beheer van de waterloop en het landgebruik langs de oevers.

Er wordt voor de keuze van de gepaste maatregel onderscheid gemaakt tussen vraatschade, graafschade en conflicten met het waterbeheer. Tegelijk kan telkens onderscheid gemaakt worden tussen preventieve maatregelen en mitigerende maatregelen. In het achtergrondrapport worden de verschillende maatregelen in detail beschreven (Deel 2, §2).

3.2.1 Maatregelen ter preventie van vraatschade en valschade als gevolg van vraatschade

Bomen waar (nog) niet (veel) aan geknaagd is en waarvan het behoud gewenst is, kunnen individueel beschermd worden door het aanbrengen van een vraatwerend middel of door ze (al dan niet individueel) uit te rasteren. Bevers kunnen ook ontmoedigd worden om in de oeverzone te gaan foerageren door in een zone van 20 à 30 meter langs de waterloop onsmakelijke soorten bomen en struiken aan te planten.

Wanneer er een risico bestaat dat aangeknaagde bomen door omvallen secundaire schade zouden veroorzaken, kunnen aangetaste bomen preventief en gecontroleerd worden geveld. Langs oevers met hoge kans op bevervraat kan hier ook op geanticipeerd worden door hooghout om te zetten in hakhout of knotbomen. Daardoor vermindert al inherent het risico op secundaire schade.

3.2.2 Maatregelen ter preventie van graafschade aan oevers en dijken

Om dijken en oevers graafwerend te maken kunnen ze met gaas of damwanden ondoordringbaar worden gemaakt of worden bekleed met stortsteen. Een alternatief is om ze te overdimensioneren zodat graverij getolereerd kan worden. Het aanleggen van een vooroever van 20m of het verflauwen van het talud net onder water ('natte voet') vermindert de geschiktheid van de oever/dijk om er een hol in te graven. Het verwijderen van wilgen en andere houtige beplanting in de oeverlijn langs de waterkering vermindert de aantrekkelijkheid van de omgeving als nestlocatie.

Deze maatregelen kunnen, afhankelijk van de situatie (beschikbare ruimte, toegankelijkheid, ...), op bestaande oevers en dijken worden toegepast ofwel geïntegreerd in het ontwerp bij (her)inrichting. Bij herinrichting van de waterloop kunnen ook bijkomend alternatieve burchtlocaties of hoogwatervluchtplaatsen worden aangelegd of kan de dijk of waterloop worden verplaatst zodat het risico op graafschade vermindert.

Gezien de impact en het kostenplaatje van dit soort maatregelen, horen ze thuis in grotere projecten en vereisen ze een gerichte planning.

3.2.3 Maatregelen ter preventie van opstopping van afvoerconstructies

Wanneer de waterdiepte onvoldoende is, gaan bevers de waterloop afdammen om een peilstijging te bekomen. Daarvoor kiezen ze bij voorkeur plaatsen waar ze efficiënt op bestaande vernauwingen of stremmende structuren kunnen verderbouwen. Dergelijke structuren kunnen van nature in een waterloop aanwezig zijn, maar op waterlopen zijn er ook talrijke kunstwerken aanwezig die door bevers makkelijk afgedamd kunnen worden. In het bijzonder duikers zijn door hun beperkte afmetingen door bevers makkelijk dicht te stoppen met modder en takken.

Er bestaan verschillende technische mogelijkheden om het opstoppen van duikers en de daaruitvolgende wateroverlast te vermijden. Deze worden beschreven in Deel 2 § 2.3 van het achtergrondrapport.

3.2.4 Mitigerende maatregelen bij ongewenste opstuwing door dammenbouw

Wanneer een bever een dam bouwt, zelfs als dit midden in een natuurgebied gebeurt, kan dit tot conflicten leiden met andere water-gerelateerde functies of natuurdoelstellingen. Het afbreken van een beverdam zonder de bever(s) zelf te doen verhuizen heeft weinig zin, omdat de bever(s) de dam waarschijnlijk telkens opnieuw zullen opbouwen.

Er zijn verschillende maatregelen mogelijk die het behoud van de dam combineren met een controle op het waterpeil. Dit kan door het voorzien van een gecontroleerd lek of bypass doorheen/langs de beverdam, door het verlagen van de dam of door het lokaal verdiepen van de waterloop zodat de dam overbodig wordt voor de bever om voldoende waterdiepte te bekomen. Deze maatregelen worden beschreven in Deel 2 § 2.4 van het achtergrondrapport. Geen enkele maatregel geeft 100% garantie op succes, maar mits rekening te houden met een aantal aandachtspunten zijn ze vaak wel afdoende om de overlast op een aanvaardbaar niveau te brengen.

3.3 Repressieve maatregelen

In bepaalde gevallen is het niet mogelijk om (het risico op) ernstige vormen van schade of overlast te vermijden of te controleren door middel van preventieve of mitigerende maatregelen. Repressieve maatregelen zijn dan de enige oplossing.

Met repressieve maatregelen worden maatregelen bedoeld die (het resultaat van) de activiteit van de bever, die aanleiding geeft tot (het risico op) schade of ernstige overlast, volledig wegneemt en de bever daarmee ook tegelijk aanspoort om zich te verplaatsen. Ze worden enkel ingezet als (het risico op) schade of overlast te groot wordt en dit niet via preventieve of mitigerende maatregelen kan worden opgevangen of gemilderd.

In het achtergronddocument (Deel 2 - §3) wordt ingegaan op de aanbevolen technische uitvoering van volgende 3 maatregelen:

1° Verwijderen van omgeknaagde bomen uit de waterloop

2° Verwijderen van beverdammen

3° Dichtstoppen van hopen en pijpen in functie van dijk- of oeverherstel

Voor het verwijderen van beverdammen en het dichtstoppen van bewoonde hopen is steeds een ontheffing op het Soortenbesluit vereist.

3.4 Wegvangen en verplaatsen van bevers

Indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat kan er worden overgegaan tot het wegvangen van de overlast veroorzakende individuen. Het vangen en verplaatsen van beschermde soorten is vergunningsplichtig (Soortenbesluit). Steeds dienen eerst andere, minder ingrijpende alternatieven worden geprobeerd.

Het vangen gebeurt op een manier die zo minimaal mogelijk stress veroorzaakt bij de bever(s). Bevers zijn vrij eenvoudig te vangen. Het is echter vaak minder eenvoudig om een gebied te vinden waar de gevangen bever kan worden vrijgelaten, omwille van de bestaande perceptie rond risico op overlast en schade. De kans is daarnaast erg groot dat de vrijgekomen plek, zeker indien ze voor bevers geschikt blijft, snel weer ingenomen wordt door een andere bever. Het vangen en verplaatsen van bevers is een noodoplossing maar niet geschikt als structurele oplossing. Op lange(re) termijn is het aanbevolen het landschap daar waar mogelijk zo in te richten (bijvoorbeeld via herinrichten van oeverzones of overdimensionering van dijken) of preventieve maatregelen te nemen opdat overlast of schade vermeden kan worden. Met het vangen en verplaatsen wordt dan als het ware tijd gekocht om de gepaste maatregelen te nemen om herhaling te voorkomen.

Vooraleer het vangstproces wordt gestart, dient te worden bepaald wat met de gevangen bever(s) zal gebeuren. Het translocatieproces volgt de richtlijnen van de Leidraad Translocaties voor Biodiversiteit in Vlaanderen in het algemeen en het INBO-advies over het wegvangen en verplaatsen van overlast veroorzakende bevers in het bijzonder. Men moet er rekening mee houden dat het wegvang- en translocatieproces de nodige tijd vergt en repetitief is omdat alle dieren uit de betrokken locatie dienen te worden gevangen en verplaatst. Opvolging op de vangstlocatie, maar evengoed op de uitzetlocatie zijn noodzakelijk.

In het achtergronddocument (Deel 2 - §4) wordt dieper ingegaan op de verschillende aspecten die bij het vangen en verplaatsen komen kijken.

4. Doelstellingen van het SBP

4.1 Doelstelling 1: Behouden van een gunstige staat van instandhouding van de bever in Vlaanderen

In eerste instantie beoogt dit SBP het behoud van de gunstige staat van instandhouding van de bever in Vlaanderen. De populatie-omvang, horende bij een populatie in een gunstige staat van instandhouding, werd niet gespecificeerd in de Gewestelijke Instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD). Daarvoor grijpen we terug naar de grenswaarde die in het SBP voor de bever van 2015 werd vastgesteld op 100 reproductieve eenheden, wat overeenstemt met 167 territoria. Deze grenswaarde is het absolute minimum om van een gunstige staat van instandhouding te kunnen spreken volgens populatie-dynamische criteria. Deze waarde mag niet worden geïnterpreteerd als de streefwaarde voor de Vlaamse beverpopulatie.

Momenteel is nog niet met zekerheid bepaald of er in Vlaanderen sprake is van 1 of 2 populaties. Uit voorzorg gaan we uit van 2 aparte deelpopulaties: enerzijds een populatie in het Scheldebekken en anderzijds een populatie in het Maasbekken. Dit heeft implicaties voor het bepalen van de gunstige staat van instandhouding, want deze moet voor beide deelpopulaties apart worden geëvalueerd, daar beide populaties dan op zichzelf staan en zich ook afzonderlijk in stand moeten kunnen houden.

De Scheldepopulatie bevindt zich quasi volledig op Vlaams grondgebied en daarvoor kan eenvoudig de grenswaarde van 100 reproductieve eenheden of 167 territoria worden gebruikt. De populatie van het Maasbekken is verbonden met de Waalse en Nederlandse populaties en de populaties in het zuidwesten van Duitsland. Ze maakt dus onderdeel uit van een grotere, grensoverschrijdende populatie. Het aantal reproductieve eenheden op Vlaams grondgebied, om te komen tot een gunstige staat van instandhouding voor deze grensoverschrijdende populatie, ligt dan ook lager dan 100 reproductieve eenheden. De exacte waarde dient weliswaar nog bepaald op basis van aanvullende data uit de grensregio's, dit wordt opgenomen onder actie 1.1.

Hoewel bevers zich ruim aan het verspreiden zijn, zowel binnen als buiten SBZ, is het van belang een zo groot mogelijk aandeel van het minimaal aantal reproductieve eenheden horende bij een gunstige staat van instandhouding, te borgen binnen gebieden waar de bever ongestoord kan leven. A priori komen hiervoor die SBZ in aanmerking waar S-IHD doelen voor de bever zijn vastgesteld. Daarnaast worden ook, in navolging van de nota 'Blue Deal', bijkomende gebieden voor natte natuur aangeduid waar de bever zijn rol als natuurlijke waterpeilbeheerder kan spelen. Deze concrete aanduiding wordt opgenomen als actie 1.4.

Aansluitend is het belangrijk om er voor te zorgen dat deze gebieden met elkaar verbonden blijven zodat migratie tussen de lokale populaties kan plaatsvinden. Het tolereren van bevers buiten deze gebieden, op plaatsen waar ze geen of weinig overlast of schade berokkenen, al dan niet geflankeerd door faciliterende, preventieve of mitigerende maatregelen, komt hieraan tegemoet.

4.2 Doelstelling 2: Vermijden van overlast en schade

De ervaring van de voorbije jaren leert dat de bever zich nog steeds gestaag verder verspreidt in Vlaanderen. In eerste instantie bezetten de bevers gebieden die optimaal geschikt zijn als leefgebied en zijn conflicten met menselijke activiteiten doorgaans eerder beperkt. Wanneer de lokale populatie aangroeit en meer bevers op zoek moeten naar een eigen territorium, worden binnen het reeds bezette areaal ook meer en meer suboptimale

leefgebieden bezet. Hierbij gaan de bevers zich enerzijds vaker noodgewongen dichterbij de mens ophouden, anderzijds zijn ze ook meer geneigd om het suboptimale leefgebied naar eigen wens te optimaliseren. Hierdoor nemen interacties en conflicten tussen bevers en mensen toe.

De bever treft zijn historische habitat echter niet in dezelfde toestand aan als vóór zijn uitroeiing. Vlaanderen is ondertussen sterk bebouwd, de open ruimte wordt intensief gebruikt om voedsel te produceren en de natuurgebieden zijn overwegend klein en sterk versnipperd. Gelet ook op de grote impact die een bever kan hebben op de waterhuishouding binnen zijn territorium, is het belangrijk om snel en efficiënt te kunnen ingrijpen wanneer overlast in een bepaalde zone niet getolereerd kan worden.

Een groeiende populatie leidt tot een toenemende inspanning voor de waterloopbeheerders om overlast op te vangen en schade tegen te gaan. Meer conflicten kan ook leiden tot een toename in het aantal schadevergoedingsaanvragen via het Soortenschadebesluit.

Om de impact van de groeiende populatie beheersbaar te houden, is daarom een helder en praktisch afsprakenkader nodig met de waterloopbeheerders, een toegankelijke en billijke schadevergoedingsregeling en een zonerings van verschillende beschermingsniveau's.

4.3 Doelstelling 3: Draagvlak voor de terugkeer van de bever creëren en behouden

Dat de bever eind 19de eeuw quasi uitgeroeid werd in Europa had verschillende redenen. Eén van de redenen was dat hij als een lastpost werd beschouwd. Vooral het bouwen van dammen, werd hem daarbij niet in dank afgenomen.

Ondertussen is de bever strikt beschermd en aan een terugkeer binnen Europa bezig. Hij bouwt echter nog steeds dammen waarbij landbouwgronden, woningen of kwetsbare natuur onder water kunnen komen te staan. De kennis over het gedrag van het dier zelf en de inzichten in water- en natuurbeheer zijn echter fundamenteel veranderd ten opzichte van het einde van de 19de eeuw. Dit maakt een gecontroleerde aanwezigheid van de bever in Vlaanderen mogelijk. Door een gecontroleerde aanpak en een goed afsprakenkader met de waterloopbeheerders wordt er vanuit gegaan dat conflicten met de bever kunnen beperkt worden. Waar alsnog schade optreedt, dient een transparante en vlotte schaderegeling het draagvlak voor de bever te versterken.

Rond de impact en het gedrag van de bever zijn heel wat misverstanden, deels doordat de soort vooral door een beperkt aantal probleemgevallen het nieuws haalt. Dit leidt tot drempelvrees om het dier terug kansen te geven, waarbij naar de komst van de soort in nu nog onbezet gebied met argwaan wordt uitgekeken. In regio's waar de bever nog niet aanwezig is maar de komende jaren verwacht wordt, dient proactief gecommuniceerd te worden om de komst van de soort voor te bereiden. Daarbij ligt de klemtoon vooral op informeren over ecologie, te verwachten effecten en een eerste kennismaking met preventieve maatregelen (draagvlak creëren). Naarmate de beverpopulatie stijgt en de bevers ook meer conflicten veroorzaken dient de klemtoon te verschuiven en zich te verbreden naar begeleiding van waterloopbeheerders en burgers bij overlast en schade en inzicht in de relevante ecologische aspecten die er aan ten grondslag liggen (draagvlak behouden).

Naast een schaderegeling is daarom ook een communicatiestrategie en -campagne noodzakelijk in het actieprogramma.

4.4 Doelstelling 4: Vergroten van de kennis

Hoewel de bever al geruime tijd aanwezig is in Vlaanderen, is er nog relatief weinig onderzoek naar gebeurd, behalve dan het opvolgen van de populatiedynamica en verspreiding.

In functie van het duurzaam samenleven met de bever is het belangrijk om bij te benen op het vlak van kennis rond maatregelen en technieken om overlast en schade te beperken en risico's tijdig in te schatten. Daarnaast is het ook belangrijk om ook de mogelijke positieve aspecten van de aanwezigheid van de bever in Vlaanderen, zoals de ecosysteemdiensten, beter in beeld te brengen en te kwantificeren.

Het is aangewezen om in de gebieden waar de soort actueel aanwezig is en waar opportuniteiten zich voordoen, kennis en ervaring met de soort op te bouwen. Aan volgende concrete onderzoeksvoorstellen wordt gedacht (niet-limitatief):

- 1° Monitoring van de kernleefgebieden: effecten op fauna en flora, grondwatertafel, waterberging, wateroverlast, ... en tevens impact op schade en overlast, draagvlak, ... in de zone errond;
- 2° Effectiviteit van de inzet van grazige bufferstroken op oevers ter preventie van landbouwschade in aangrenzende percelen;
- 3° Onderzoek naar haalbaarheid van methoden om de aanwezigheid van beverburchten op risicovolle locaties in een vroeg stadium op te merken;
- 4° Automatisatie van peilregeling ter hoogte van beverdammen;
- 5° Onderzoek naar en kwantificatie van ecosysteemdiensten door de bever. Bv. mogelijke positieve effecten van beverdammen bij klimaatmitigatie voor de landbouw, kwantificatie van koolstofsekwestratie als gevolg van de bouw van beverdammen, kwantificatie van ecosysteemdiensten als basis voor een dienstenvergoeding voor eigenaars/beheerders van vernatte terreinen, ...

Vanuit dit SBP is het niet de bedoeling zélf onderzoek op te starten. Wel om via het netwerk dat met de betrokken actoren rond het SBP wordt opgebouwd, dergelijk onderzoek te faciliteren, genomen maatregelen te evalueren en de resultaten ervan te verspreiden.

5. Actieprogramma

In uitvoering van de doelstellingen van het SBP werd een actieprogramma opgesteld, de afzonderlijke acties worden hieronder beschreven. De acties worden geclusterd binnen de doelstelling waar ze best bij passen; weliswaar kunnen acties meerdere doelstellingen ondersteunen.

Per actie wordt – indien relevant en waar mogelijk – een inschatting gemaakt van de kostprijs en indicatief weergegeven welke actoren a priori in beeld komen bij de uitvoering. De kostprijs slaat op het specifieke extra budget dat nodig is ter realisatie van de actie, bovenop de reguliere werkingsmiddelen van de betrokkenen.

5.1 Acties binnen Doelstelling 1: Behoud van de gunstige staat van instandhouding

Deze behoudsdoelstelling is een evidente hoofddoelstelling van een SBP doch het behoud van de gunstige staat van instandhouding (GSVI) is ook een belangrijk overwegingscriterium bij het verlenen van afwijkingen op de beschermingsbepalingen voor de soort. Als de soort reeds in een GSVI verkeert, is de kans dat een afwijking een negatief effect heeft op het behalen of behouden van de gunstige staat van instandhouding uiteraard kleiner. Een populatie die in een GSVI verkeert, maakt het dus mogelijk om op een vlottere manier te kunnen afwijken van de beschermingsbepalingen.

Actie 1.1 Bepaling GSVI voor het Vlaamse aandeel van de beverpopulatie uit het Maasbekken

Momenteel wordt vanuit het voorzorgsprincipe uitgegaan van 2 gescheiden populaties binnen Vlaanderen. De ene populatie omvat dieren uit het Scheldebekken (Dijle, Demer, Beneden-Schelde, Dender, ...), de andere het Maasbekken. Elke deelpopulatie dient aan de criteria voor een GSVI te voldoen. Voor de populatie in het Scheldebekken wordt de GSVI bepaald op minstens 100 reproducerende eenheden, wat overeenstemt met 167 territoria.

Daar de populatie van het Maasbekken is verbonden met Waalse, Nederlandse en Duitse populaties, dienen deze in rekening gebracht voor de bepaling van de GSVI van het deel van de populatie dat zich op Vlaams grondgebied bevindt.

Indien uit genetisch onderzoek (zie actie 1.2) blijkt dat voldoende connectiviteit bestaat tussen het Maasbekken en het Scheldebekken, dan is er sprake van 1 metapopulatie en kan de waarde van 167 territoria voor gans Vlaanderen volstaan.

Actoren: ANB, INBO

Prioriteit: Midden

Instrumenten: INBO-advies

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: INBO-rapport (GSVI eventueel aangepast).

Actie 1.2 Evaluatie van de connectiviteit tussen de beverpopulaties van het Schelde- en Maasbekken

Via genetisch onderzoek zal worden nagegaan of er in Vlaanderen sprake is van 1 populatie of 2 populaties (Scheldebekken vs. Maasbekken). Het INBO startte hiervoor in 2020 met een genetische screening van de populatie. Dat gebeurt zowel door gerichte bemonstering via vangsten als via het inzamelen van verkeersslachtoffers. Deze stalen zullen ook worden vergeleken met stalen die al werden ontvangen uit aangrenzende populaties uit Wallonië en Nederland. Het project loopt nog tot 2024, momenteel worden de stalen nog verzameld, ze werden nog niet geanalyseerd.

Actoren: INBO, ANB

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: INBO-project 2020-2024

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: Onderzoeksrapport

Actie 1.3 Monitoring van de populatiegrootte

Om na te gaan of de populatie aan het minimumcriterium voor de GSVI blijft voldoen, is uiteraard een nauwgezette monitoring vereist. Momenteel wordt de evolutie van de populatiegrootte van bevers in Vlaanderen opgevolgd via een monitoring van het aantal bezette territoria als proxy. Dit gebeurt grotendeels op basis van velddata die door de waterloopbeheerders worden gerapporteerd. Deze worden aangevuld met losse waarnemingen uit bv. vijvergebieden die niet op het waterloppennetwerk aangesloten zijn, via losse waarnemingen en meldingen van schade die gerelateerd zijn aan territoria, ... zodat een zo volledig mogelijk zicht op de populatie en verspreiding wordt bekomen.

Een aangevuld en volledig overzicht biedt de waterloopbeheerders ook een blik op wat zich voorbij de oevers afspeelt, wat belangrijk is om eventuele risico's vroegtijdig te detecteren.

Een geactualiseerd overzicht wordt jaarlijks door het ANB samengesteld en maakt onderdeel uit van het verslag dat op de CIW werkgroep Ecologisch Waterbeheer wordt besproken (zie verder §8 Evaluatie en monitoring).

Actoren: ANB, INBO, waterloopbeheerders, natuurbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: binnen reguliere werking ANB en waterloopbeheerders

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: Jaarlijkse rapportage en jaarlijks verslag (zie verder, §8).

Actie 1.4: Afbakenen van duurzame kernleefgebieden voor de bever

Door het afbakenen van duurzame kernen leefgebied voor de bever wordt beoogd om een zo groot mogelijk aandeel van de minimale populatie (167 territoria) te borgen binnen gebieden waar de soort zich op een natuurlijke, ongestoorde manier kan gedragen. Indien deze gebieden nog niet helemaal ideaal zijn, of het is opportuun om erbinnen de vestiging enigszins te sturen, worden ze optimaal ingericht (zie actie 1.5).

Duurzaam leefgebied voor de bever wordt in eerste instantie gezocht binnen de SBZ waar voor de soort instandhoudingsdoelstellingen werden bepaald: BE2400011 – Valleien van

de Dijle, Laan en IJse met aangrenzende bos- en moerasgebieden, BE2200037 – Uiterwaarden langs de Limburgse Maas en Vijverbroek, BE2200032 – Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen BE2200033 – Abeek met aangrenzende moerasgebieden BE2200034 – Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven en BE2300006 – Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent.

Deze SBZ alleen kunnen echter slechts een beperkt aantal territoria herbergen zodat ook daarbuiten dient gezocht naar geschikt kernleefgebied. Bij de afbakening van andere kernleefgebieden is het belangrijk om de koppelkansen met andere (gebiedsgerichte) beleidsdoelstellingen in beeld te brengen (SBZ, VEN, waterretentie, waterbuffering, Blue Deal, SIGMA, koolstofopslag, ...). Als in een gebied vanuit diverse beleidsprioriteiten de bever een bondgenoot is voor het realiseren van deze doelstellingen, dan ligt het voor de hand dat de opportuniteit als kernleefgebied wordt benut. Uiteraard dient bij de keuze van deze gebieden ook rekening worden gehouden met de mogelijke impact op aangrenzende zones en met de connectiviteit tot andere gebieden.

Binnen een werkgroep, parallel aan de opmaak van dit SBP, werd een eerste verkenning uitgevoerd van welke gebieden een grote potentie hebben als kernleefgebied. Bij het komen van een shortlist van gebieden werd rekening gehouden met de huidige en verwachte verspreiding van de bever, met gebieden waar de bever reeds tot doel is gesteld (S-IHD) en gebieden waar de bever reeds aanwezig is en waar de beheerders de bever hebben aanvaard en er hun natuurdoelen op hebben afgestemd of bereid zijn dat te doen. Daarnaast werd rekening gehouden met de mogelijke risico's die de aanwezigheid van bever in een bepaald gebied met zich mee kan brengen als de soort er zich zo natuurlijk mogelijk gaat gedragen.

Deze oefening leidt tot een eerste selectie met een aantal bestaande robuuste natuurkernen, waarbinnen het mogelijk is het beheer over te laten aan de bever, zonder veel risico op conflicten. Deze lijst van potentiële kernleefgebieden is een voorlopige, indicatieve en niet-limitatieve lijst, in grote mate gesteund op het risico- en kansonderzoek door het INBO en de expertise van de deelnemers aan het overleg. De definitieve beslissing om deze en eventuele bijkomende gebieden aan te duiden, gebeurt pas na grondig overleg en afstemming met experts en lokale betrokkenen. In het achtergrondrapport (Deel 3 §4.1) worden in Tabel 3.4.1 de gebieden opgelijst, Figuur 3.4.1 situeert ze op kaart.

Dit SBP beoogt om tijdens het eerste jaar 5 gebieden aan te duiden en zo nodig via inrichting te optimaliseren (actie 1.5). Deze gebieden kunnen daarbij de focus vormen voor pilootstudies naar de impact ervan. De aanduiding en inrichting van andere gebieden, en het verder verkennen van bijkomende potentiële kernleefgebieden, volgt dan in verdere fases tijdens de looptijd van dit SBP.

Actoren: ANB, waterloopbeheerders, INBO, Departement Landbouw en Visserij, natuurbeheerders, landbouwsector, VLM, lokale besturen, ...

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: Blue Deal, instrumentenkoffer decreet landinrichting, integrale visie (actie 5.2), ...

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: aantal kernleefgebieden aangeduid.

Actie 1.5 Inrichten van duurzame kernleefgebieden voor bever

Wellicht zullen de bevers grotendeels zelf het werk doen om een gebied waar ze zich willen vestigen naar wens te optimaliseren. Voor sommige van de gekozen kernleefgebieden kan het wel nodig zijn om een aantal aanpassingen binnen het gebied door te voeren om de vestiging van bevers te faciliteren.

Als er niet al te veel vrijheidsgraden zijn in een kernleefgebied, of om de kwaliteit van het leefgebied te verhogen (opdat de bevers er zouden blijven), kan het zinvol zijn via enkele gerichte ingrepen de bevers te sturen naar het meest opportune scenario. We denken hierbij onder andere aan het aanleggen van hoogwatervluchtplaatsen om graverij in waterkerende dijken te vermijden, het voorzien van geschikte/conflictvrije burchtlocaties, bereikbare voedselbronnen, ... Maar evengoed aan het ruimte geven aan waterlopen door het verleggen van (voor)oevers en het natuurlijker maken van de waterloop. Voor het inrichten van functioneel leefgebied, zie ook de uitgebreidere beschrijving bij actie 1.6 (die zich niet beperkt tot de duurzame kernleefgebieden).

Tegelijk worden – indien nodig – proactief de nodige preventieve maatregelen voorzien om de evidente overlast en schade te vermijden die zou kunnen optreden door beveractiviteit ongestoord toe te staan in het kernleefgebied. Bijvoorbeeld door het voorzien van de nodige preventieve maatregelen ter hoogte van functioneel te houden kunstwerken of dijktracés of ter voorkoming van overlast of schade aan harde infrastructuur en landbouwgewassen binnen het kernleefgebied.

Kernleefgebieden zijn geen afgesloten zones en dat is ook niet de bedoeling. Enerzijds is dat technisch moeilijk haalbaar, anderzijds vanuit ecologisch standpunt niet wenselijk want dan komt de connectiviteit binnen de populatie in het gedrang. De bevers zullen het kernleefgebied op termijn gebruiken als uitvalsbasis en zich ook buiten het gebied gaan begeven. Preventieve maatregelen, of op zijn minst een verhoogde waakzaamheid naar overlast en schade, zijn daarom eveneens aan de orde in een bufferzone (cf. actieradius beverterritorium) rondom een individueel kernleefgebied. Het is ook hier aanbevolen om de meest risicovolle punten proactief met preventieve maatregelen te omkaderen. Eens bevers zich vestigen in een kernleefgebied kan verwacht worden dat na verloop van tijd ook het omliggende gebied frequenter door bevers zal worden gebruikt. Lokaal zal hiervoor een communicatie en sensibilisatiecampagne opgezet worden zodat tijdig de nodige preventieve maatregelen kunnen worden gepland.

Actoren: ANB, INBO, Departement Landbouw en Visserij, beheerders en eigenaars van de gebieden, waterloopbeheerders, ...

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: Blue Deal, Instrumentenkoffer Decreet Landinrichting, natuurinrichting, PSN, PSS

Raming benodigd budget voor 5 jaar: er wordt geen raming opgenomen gezien de gebieden ook nog niet gekend zijn en de aard van de nodige inrichting sterk kan verschillen per gebied. De mogelijke typemaatregelen en inrichtingskosten zijn in principe relatief beperkt en passen binnen de voorziene werkingsmiddelen van de vermelde instrumenten.

Indicator: aantal gebieden ingericht.

Actie 1.6 Inrichten van functioneel leefgebied als stapsteen tussen kernleefgebieden en om de aanwezigheid van de bever op een gecontroleerde wijze te sturen

Bevers verplaatsen zich via het waterloppennetwerk. Als dusdanig kan worden verwacht dat op termijn overal in Vlaanderen bevers kunnen voorkomen. Om te vermijden dat bevers naar eigen goeddunken zelf plekken uitkiezen en inrichten, waardoor ze mogelijk overlast of schade gaan berokkenen, is het beter om op het waterlopenstelsel een netwerk van kleinere stapstenen van functioneel beverleefgebied te voorzien waar de aanwezigheid van een burcht minder risico op conflicten met zich mee zou brengen.

Het zelf inrichten van functioneel beverleefgebied heeft als voordeel dat je zelf kan sturen op de locatie waar bevers zich zullen vestigen in functie van het risico op schade. Door ze in te richten op plaatsen waar de kans op schade klein is (bv oude meanders, oude weekendvijvers in valleien, ...) en aanliggend aan gebieden waar bevers minder gewenst zijn, wordt de kans verhoogd dat bevers uit eigen beweging zullen kiezen voor het meer geschikt gebied, waardoor overlast en schade in meer gevoelige zones beperkt blijft. Tegelijk wordt de connectiviteit tussen de verschillende deelpopulaties hierdoor versterkt.

Deze actie komt ook tegemoet aan of kan worden benaderd vanuit Doelstelling 2 'Vermijden van overlast en schade': door het gericht aanbieden van kleinere leefgebieden kan de aanwezigheid van de bever op een gecontroleerde wijze worden gestuurd weg van meer schadegevoelige zones of waterlooptrajecten. De vestiging van een bever(familie) zal bijkomende vestiging van andere bevers in het territorium immers helpen voorkomen. Daarmee wordt vermeden dat de regie helemaal aan de bever zelf wordt overgelaten en telkens reactief moet worden opgetreden als bevers zich op een ongewenste plek vestigen.

De functionele leefomgeving van een voortplantingsplaats of van een vaste rust- of verblijfplaats is de omgeving die nodig is om ze als zodanig te laten functioneren. Een functionele leefomgeving van een voortplantingsplaats en vaste rust- en verblijfplaats van een bever omvat volgende elementen:

- Voldoende aanbod van voedsel;
- Water van voldoende diepte;
- Mogelijkheden om land tussen twee dicht bijeen gelegen wateren te kruisen;
- Aanwezigheid van legers. Legers bestaan uit een uitholling op de oever die als dagrustplaats kan worden gebruikt.

Actoren: ANB, waterloopbeheerders, terreineigenaars en -beheerders, VLM

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: PSN, PSS Blue Deal, instrumenten Decreet Landinrichting, natuurinrichting, reguliere werkmiddelen water- en natuurbeheerders

Raming benodigd budget voor 5 jaar: er wordt geen raming opgenomen gezien de gebieden nog niet gekend zijn en de aard van de nodige inrichting sterk kan verschillen per gebied. De mogelijke typemaatregelen en inrichtingskosten zijn in principe relatief beperkt en passen binnen de voorziene werkmiddelen van de vermelde instrumenten.

Indicator: aantal sites ingericht

Actie 1.7 Afstemming natuurdoelen

De bever is een soort die door zijn specifieke levenswijze een grote impact kan hebben op het landschap en het leefgebied van andere soorten. Voor heel wat soorten zoals otter, woudaap en een aantal amfibieën betekent de aanwezigheid van de bever een duidelijke meerwaarde. Voor andere soorten en sommige vegetaties kan de bever een negatieve impact hebben door het creëren van vismigatiebarrières of door de plotse verhoging van de waterstand in een gebied met waardevolle vegetatietypes die vernatting niet verdragen.

Met behulp van de kaartlagen uit de risico- en preventiekaart (zie actie 2.1) is het mogelijk om de geschiktheid en vestiging van bever in een gebied te voorspellen, waardoor de natuurdoelen die opgenomen worden in een nog op te maken natuurbeheerplan kunnen worden afgestemd op de (toekomstige) aanwezigheid van de bever. Voor gebieden waarvoor reeds een natuurbeheerplan werd opgemaakt en aanwezigheid van bever wordt verwacht, kan worden nagegaan of dit een negatieve impact zal hebben op de opgenomen natuurdoelen en/of de activiteiten van de bever een meerwaarde kunnen hebben voor het betrokken gebied. Afhankelijk van de situatie op terrein en afhankelijk van de impact op het streven naar het realiseren van de S-IHD voor het gebied, kan worden overwogen het natuurbeheerplan aan te passen of juist niet, waarbij in het laatste geval dan gekozen wordt voor preventieve of mitigerende en – in uitzonderlijke gevallen – mogelijk ook repressieve maatregelen.

In het afwegingskader voor afwijkingen (zie verder) worden een aantal objectieve criteria opgesomd die de beoordeling helpen ondersteunen om in een bepaalde situatie te kiezen voor het behoud van de natuurdoelen in combinatie met preventieve/mitigerende/repressieve maatregelen of om de natuurdoelen aan te passen in functie van de gewijzigde toestand die de bever met zich meebrengt.

De keuze staat de natuurbeheerder in ieder geval niet zomaar vrij als deze keuze een afwijking op de beschermingsbepalingen zou vereisen; in dat geval dient ze grondig afgewogen, gemotiveerd en proportioneel te zijn (zie verder §6.5).

Actoren: ANB, natuurbeheerders, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: Natuurbeheerplan, afwegingskader, PSN

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: afgestemde natuurbeheerdoelen of maatregelen

Actie 1.8 Oplossen van migratieknelpunten

Uit de literatuur blijkt dat bevers, indien ze de kans krijgen, altijd eerst optimaal leefgebied zullen bezetten. Daarna nemen bevers steeds meer sub-optimale leefgebieden in, die ze dan zelf optimaliseren door het bouwen van dammen, waardoor natschade kan ontstaan. Dit scenario wordt ook in Vlaanderen vastgesteld. Hoewel er nog optimaal leefgebied beschikbaar is, is dat niet steeds bereikbaar voor de bevers omdat door allerlei barrières verplaatsingen via het water tussen de verschillende waterloopbekkens niet altijd mogelijk zijn.

Dit zorgt ervoor dat, samen met het stijgende aantal bevers in Vlaanderen, steeds meer secundair leefgebied wordt betrokken met steeds meer kans op conflicten. Door het oplossen van de migratieknelpunten worden de nog beschikbare optimale leefgebieden bereikbaar voor kolonisatie, waardoor het aantal conflicten met bevers in suboptimale leefgebieden kan verminderen. Tegelijk bevordert dit de connectiviteit tussen de verschillende beverpopulaties in Vlaanderen en vermijdt het dat bevers gedwongen worden

over land migratieknelpunten te passeren, met het risico op verkeersslachtoffers tot gevolg. Lange kanaaltrajecten met steile beschoeiingen en kaden hoger dan 40 centimeter boven het waterpeil zijn eveneens te beschouwen als migratieknelpunten. Hoewel bevers dergelijke assen al zwemmend kunnen benutten, verdrinken ze soms doordat ze niet meer uit het water geraken om te kunnen eten of rusten.

Migratieknelpunten kunnen worden opgelost door het plaatsen van kleine duikers met of zonder water (faunabuizen, minimaal circa 50 centimeter doorsnede) of bruggen met geleiding er naar toe. Op kanaaltrajecten met steile oevers kunnen fauna-uitstapplaatsen (FUP) voorzien worden. Gezien er vaak overlap bestaat met het leefgebied van andere soorten, zoals otter, die met gelijkaardige knelpunten worden geconfronteerd, kan gekeken worden voor een gezamenlijke aanpak. Om te bepalen waar een FUP nodig is, zal de potentiekaart en de kaart van voorkomen van de relevante soorten samengelegd worden met een hellingkaart van de oevers. Verkeersslachtoffers of verdrinkingslachtoffers kunnen ook helpen om concrete migratieknelpunten in kaart te brengen.

Om zo efficiënt en kostenbesparend mogelijk te werken, wordt – na het bepalen en prioriteren van de migratieknelpunten – afstemming en/of aansluiting gezocht met voorziene werken langs de betrokken trajecten.

Actoren: ANB, waterloopbeheerders, wegbeheerders, INBO

Prioriteit: Matig (kanalen met harde oevers) tot laag.

Instrumenten: reguliere werkingmiddelen betrokken (lokale) overheid of via VAPEO

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t.

Indicator: aantal knelpunten in kaart, aantal knelpunten opgelost

5.2 Acties binnen Doelstelling 2: Vermijden van overlast en schade

Naast het voorzien van kernleefgebieden en stimulerende maatregelen zet dit SBP ook in op het faciliteren van het samenleven met bevers, die in voor hen vaak niet-optimale leefgebieden activiteiten ontplooiën die tot conflicten met de mens leiden. Daar het totaal uitsluiten van de aanwezigheid van bevers in schadegevoelige(re) zones haast onmogelijk is, is het aangewezen om voor een aanpak te kiezen die het samenleven met de bever bevordert door de overlast en schade die door bevers wordt veroorzaakt tegen te gaan en te vergoeden, eerder dan voor een aanpak die de aanwezigheid van bevers zelf tegengaat.

Actie 2.1 Actualisatie en optimalisatie van de risico- en preventiekaart

Gezien de sterke populatietoename, volstaat het niet om het actieplan van het SBP te baseren op de huidige toestand van de bever in Vlaanderen. Kennis over de te verwachten evolutie in populatiegrootte en geografische spreiding is erg belangrijk om een goede inschatting van de nodige maatregelen en het gericht en proactief inzetten ervan mogelijk te maken. Daarom werd parallel met de opmaak van dit SBP door het INBO een risico- en preventiekaart opgemaakt. De risicokaart en de er aan verbonden modellen, bieden een goede basis voor de strategische prioritering van het inzetten van de maatregelen uit het SBP.

De actualisatie van de kaart zal driejaarlijks gebeuren omdat de voorspellingstermijn eveneens 3 jaar bedraagt. Aangezien de eerste kaarten tot 2022 zijn opgemaakt is een actualisatie al in jaar 1 aan de orde. Er zal hierbij meteen een verdere verfijning van het achterliggende populatiemodel en bijkomende data worden opgenomen, alsook het verbeteren van de bruikbaarheid van de online-kaart.

Het huidige model is gebaseerd op berekeningen en analyses op kilometerniveau. Voor bepaalde toepassingen, bijvoorbeeld het risico op het bouwen van dammen, ontbraken de nodige parameters om een ruimtelijke oefening te kunnen maken. Indien in de loop van de uitvoering van het SBP bepaalde ontbrekende of onvolledige datalagen beschikbaar of in meer detail beschikbaar worden, is het mogelijk om het model verder te verfijnen of om bepaalde scenario's te onderzoeken.

Actoren: INBO, ANB

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: samenwerkingsovereenkomst

Raming benodigd budget voor 5 jaar: 35.000€ (excl. update voor 2023, die zit nog vervat in reeds lopende opdracht)

Indicator: INBO rapport met model voor risico- en preventiekaartlagen

Actie 2.2 Afbakenen van oeverzones waar graverij steeds ongewenst is en van waterlooptrajecten waar dammenbouw steeds ongewenst is

Waterloopsegmenten of dijk/oeversegmenten waar er een hoog risico bestaat op belangrijke schade door graverij, en waar preventieve en mitigerende maatregelen op grote schaal niet haalbaar zijn, worden afgebakend als oever/dijktraject waar graverij door bevers niet wordt getolereerd en waar meteen kan worden overgegaan tot het opvullen van holen en burchten conform de specifieke afwijking zoals omschreven in §7, en dit ongeacht de bestemming. Hierbij worden beide oevers apart beoordeeld gezien het landgebruik soms sterk kan verschillen aan beide oevers.

Dammenbouw faciliteert graverij en is op waterlopen met gevoelige dijktrajecten dan ook te vermijden. Daarnaast kan dammenbouw ook op waterlopen zonder gevoelige

dijktrajecten ongewenst zijn, bijvoorbeeld als dat kan leiden tot ongewenste opstuwing, of instroom van vervuild water in natuurgebieden.

Bij de afbakening is een overweging op basis van volgende criteria sturend:

- Het waterpeil van de waterloop stijgt binnen de dijken frequent (permanent, dagelijks of meerdere keren per jaar) boven het omliggende maaiveld.
- Het overstromen van het aangrenzend gebied door dijkdoorbraak kan potentieel leiden tot ernstige schade aan vergunde bebouwing, tot ernstige gewasschade aan landbouwpercelen of tot ernstige schade aan natuurwaarden (bv. overstroming tijdens broedseizoen).
- Graverij geeft aanleiding tot veiligheidsrisico's met betrekking tot de stabiliteit van verharde jaagpaden op de oever/dijk, of met betrekking tot nutsleidingen in de dijken/oeveren.
- Graverij vormt risico's (door instabiliteit, blokkage, ...) met betrekking tot het goed functioneren van waterbouwkundige kunstwerken (nevengeulen, vistrappen, stuwen, ...) met veiligheidsrisico's voor de scheepvaart tot gevolg of veiligheidsrisico's als gevolg van het hinderen van de afwatering.
- Trajecten waar uit de praktijk blijkt dat dammenbouw dient vermeden te worden doordat dit aanleiding geeft tot onaanvaardbare risico's zoals opgelijst onder §7.2.2.4, of tot schade aan fauna, flora of natuurlijke habitats. Een afbakening op basis van dit criterium is vooral opportuun voor die trajecten die gelegen zijn binnen de locaties zoals vermeld in §7.2.2.2, 1° t.e.m. 5°, en waar na individuele evaluatie blijkt dat afwijken van de beschermingsbepalingen gegrond is.

Een afbakening van een bepaalde oeverzone/dijk mag voor beheerders weliswaar geen aanleiding zijn om op kritieke punten niet de nodige preventieve maatregelen te nemen om het risico op belangrijke schade zoveel mogelijk te beperken.

Het is aangewezen dergelijke afbakening los te koppelen van de 5-jarige cyclus van een SBP zodat de afbakening een duurzaam karakter krijgt. Weliswaar kan bij een nieuw SBP steeds een validatie gebeuren van de reeds afgebakende trajecten. In dit SBP wordt in bijlage alvast een eerste lijst van trajecten vastgesteld die periodiek kan worden aangevuld. Verschillende waterbeheerders zijn immers een oefening gestart om de dijken en trajecten, die aan bovenstaande criteria beantwoorden, af te bakenen.

Actoren: ANB, INBO, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: n.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: actualisatie/optimalisatie rapport/model

Actie 2.3 Prioritering beverbestendig maken van waterkeringen

Door het integreren van de kaartlagen uit de risico- en preventiekaart in kaartlagen met doorbraakgevoeligheid van waterkeringen wordt het mogelijk zones langs een waterloop te selecteren waar het risico op calamiteiten (zeer) groot is. Op basis hiervan kan men in combinatie met de planning van reeds voorziene werken aan waterkeringsdijken of inrichtingswerken, een prioritering opmaken om bepaalde (segmenten van) waterkeringen beverbestendig te maken.

Deze oefening kon tijdens de opmaak van dit SBP nog niet worden uitgevoerd omdat nog niet alle kaartlagen voor de doorbraakgevoeligheid van waterkeringen beschikbaar waren. Bij de periodieke actualisatie en optimalisatie van de risico- en preventiekaart (actie 2.1) wordt telkens nagegaan of deze lagen al kunnen worden geïntegreerd.

Actoren: ANB, INBO, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten:

Raming benodigd budget voor 5 jaar: synergie zoeken met actie 2.1 en actie 2.2.

Indicator: prioriterings- en planningslijst werken

Actie 2.4 Opmaak toegankelijke en praktische leidraad met maatregelen

Om het duurzaam samenleven met de bever in Vlaanderen te faciliteren werd een overzicht van mogelijke en reeds geteste maatregelen gebundeld in het Deel 2 'Maatregelen' van het achtergrondrapport bij dit SBP. De in de leidraad opgenomen maatregelen kunnen afzonderlijk worden ingezet maar evengoed kan een combinatie worden overwogen.

Vanuit het terrein wordt de nood ervaren voor een praktische leidraad voor technische oplossingen bij beveroverlast. De huidige format, als onderdeel van het achtergrondrapport, biedt op zich een goed overzicht maar is als format weinig gebruiksvriendelijk voor zij die er op het terrein mee aan de slag moeten.

Naast de opmaak van een praktische leidraad, is het ook belangrijk om de continue opbouw van ervaring in Vlaamse context te documenteren en integreren in deze gebruiksvriendelijke en toegankelijke 'code goede praktijk bij beveroverlast' (werktitel) waarbij ook voldoende aandacht besteed wordt aan duurzaamheid van de ingreep en wettelijke beperkingen bij sommige maatregelen, voortvloeiend uit de beschermingsstatus van de soort. Hierbij kan ook meer ruimte voorzien worden voor de analyse van een aantal typische cases waarbij dieper wordt ingegaan op de ecologische motivatie voor de keuze van deze of gene maatregel. Dergelijke code goede praktijk kan er toe bijdragen dat problemen op het terrein sneller, duurzamer en binnen het wettelijk kader worden aangepakt, wat mee bijdraagt aan het effectiever oplossen van conflicten en het bevorderen van het duurzaam samenleven met bever in Vlaanderen.

In functie van de opmaak en het daarna actualiseren van een code goede praktijk of leidraad wordt een werkgroep opgericht die jaarlijks samenkomt voor het uitwisselen van ervaringen, bij voorkeur gekoppeld aan de evaluatiemomenten en -producten cf. §8.

Actoren: Coördinator, ondersteuners (actie 3.1), ANB, INBO, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: werkgroepoverleg, informatie uitwisseling

Raming benodigd budget voor 5 jaar: opmaak binnen reguliere werking – 15.000€ voor redactionele ondersteuning (copywriting, layout) en/of druk.

Indicator: leidraad of code goede praktijk opgemaakt.

Actie 2.5 Uitwerken van duurzame aanpak voor terugkerende schade door wijziging van het landgebruik

Soms komt het voor dat bevers op een bepaalde locatie jaar na jaar, ondanks het inzetten van allerlei maatregelen, een zelfde soort schade blijven veroorzaken. Bij land- en bosbouwers kan deze schade worden vergoed via het Soortenschadebesluit, als de schade groot genoeg is weliswaar. Dit is echter een weinig duurzame werkwijze en is ook geen oplossing ten gronde voor de problematiek op de bewuste plek.

Het vrijwillig wijziging van het landgebruik (met de opmaak van een natuurbeheerplan als mogelijke vorm van alternatief verdienmodel) is een optie maar staat vaak niet in verhouding met het gebruiksverlies. Daarom zal worden onderzocht of bij terugkerende schade geen andere oplossingen mogelijk zijn, zoals het ruilen of aankopen (op vrijwillige basis) van de gronden of delen ervan. Al dan niet met een gedifferentieerde aanpak naargelang de ruimtelijke bestemming en beschermingsstatus.

Daarbij worden instrumenten verkend die het mogelijk maken om in te grijpen op landschapsschaal, zoals grondenruil of verwerving in het kader van het (her)aanleggen van natuurlijkere waterlopen, inrichtingswerken, ... Er wordt hierbij bekeken of synergiën mogelijk zijn met de instrumenten ter realisatie van de IHD of verwerven/ruilen binnen Blue Deal of grondenbanken van diverse overheden.

In dit scenario wordt schade dus vermeden door een wijziging naar een landgebruik dat compatibel is met de aanwezigheid van de bever; de situatie te velde blijft in sé dezelfde maar door de gewijzigde context treedt er geen schade meer op.

Deze actie kent synergiën met actie 2.6 en 3.2 doch beoogt een permanente oplossing via een éénmalige ingreep (wijziging landgebruik). Weliswaar kan de analyse samen gebeuren. Het is ook belangrijk deze actie in samenhang met actie 5.2 (opmaak integrale visie) uit te voeren.

Actoren: ANB, VLM

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: Blue Deal, instrumentenkoffer decreet Landinrichting, natuurinrichting

Raming benodigd budget voor 5 jaar: binnen reguliere werkingsmiddelen ANB en beoogd instrumentarium

Indicator: uitgewerkte scenario's voor duurzame aanpak van terugkerende schade

Actie 2.6 Evaluatie van het instrument soortenschadevergoeding in relatie tot het realiseren van leefgebied binnen groene bestemmingen

In het algemeen wordt er naar gestreefd om beverterritoria maximaal te borgen binnen gebieden waar de soort zich op een natuurlijke, ongestoorde manier kan gedragen (cf. actie 1.4). Gebieden met natuurbestemmingen komen daarbij a priori in het vizier. Soms vindt er op percelen met bestemming natuurgebied nog reguliere landbouw plaats die hinder kan ondervinden van beveractiviteit. De gevolgen van de beveractiviteit zijn meestal te verzoenen met de beoogde ontwikkeling van de natuurbestemming, waarbij vanuit die logica kan beslist worden om geen afwijking toe te staan om bv. dammen af te breken of te verlagen. In dergelijke gevallen heeft de schadelijder recht op een schadevergoeding cf. het Soortenschadebesluit.

Het Natuurdecreet c.q. Soortenschadebesluit houdt momenteel echter geen rekening met de bestemming van het schadeperceel voor het vergoeden van schade veroorzaakt door beschermde soorten. Terugkerende ernstige schade aan landbouwgewassen op een perceel met een natuurbestemming kan dus jaarlijks een schadevergoeding voor de schadelijder opbrengen. Aangezien er geen exit-clausule is voorzien in de regelgeving, kan de vergoeding niet worden stopgezet, ook niet wanneer een normale bedrijfsvoering onmogelijk wordt en de overheid de intentie heeft om deze percelen te verwerven om de bestemming te realiseren. Daarbij kan deze schadevergoeding onbedoeld het risico inhouden dat ze de vorm aanneemt als alternatief voor de economische opbrengst van het perceel en daarmee de status-quo in de hand werkt, waarbij dit het realiseren van de natuurbestemming van het gebied zelf gaat hypothekeren. Toch in de scenario's waarbij het verwerven van percelen in landbouwgebruik daartoe vereist is, bijvoorbeeld in functie van gebiedsinrichting of gebiedsvernatting.

Vanuit de visie dat in gebieden waar, op basis van hun bestemming, natuurdoelen nagestreefd worden, beschermde soorten maximaal moeten kunnen gedijen, en waarbij de schade die daaruit voortvloeit dan ook eigen is aan het betrokken gebied, wordt een aanpassing van het Natuurdecreet onderzocht waarbij in dergelijke gevallen de vergoeding van schade door een beschermde soort beperkt wordt. Hierbij wordt tevens nagegaan in hoeverre het instrumentarium, zoals beoogd te ontwikkelen onder actie 2.5, flankerend kan ingezet worden.

Actoren: ANB, Departement Landbouw en Visserij, VLM

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: te verkennen

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: mogelijke opties en scenario's verkend, doorvertaling binnen de wetgeving en het instrumentarium.

Actie 2.7 Subsidiekanalen voorzien voor preventieve, mitigerende en faciliterende maatregelen

Om het draagvlak voor de bever in de bevergebieden en de randgebieden te verhogen wordt onderzocht of er kan voorzien worden in een subsidiemogelijkheid voor het nemen van bepaalde preventieve, mitigerende of faciliterende maatregelen. Daarbij wordt met de faciliterende maatregelen beoogd om de bevers weg te leiden van schadegevoelige zones.

Vaak blijft schade onder de drempel om via het Soortenschadebesluit aanspraak te kunnen maken op een schadevergoeding. In verhouding tot de jaarlijkse schade zijn duurzame preventieve maatregelen zoals vaste rasters vaak een relatief grote investering. Er wordt verkend in hoeverre instrumenten als ecoregelingen of VLIF-NPI kunnen worden ingezet om preventieve maatregelen ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen te ondersteunen.

Wat de ondersteuning van faciliterende maatregelen betreft, wordt onderzocht of dit binnen de projectoproep soorten (PSS) kan worden geïntegreerd, aansluitend op de mogelijkheden die er al bestaan binnen de projectsubsidie natuur (PSN) voor de gebieden met natuurbeheerplan.

Mitigerende maatregelen vergen vaak een terugkerend ingrijpen/beheer c.q. kost, die meestal door de waterloopbeheerders wordt gedragen. Wanneer dergelijke ingrepen op waterlopen gebeuren via een individuele afwijking in functie van het beschermen van bepaalde niet-compatibele natuurwaarden op aangrenzende percelen, is een

tegemoetkoming voor de waterloopbeheerder een te onderzoeken piste. Om deze bijkomende last voor de waterbeheerders op te vangen kunnen misschien ook afspraken worden gemaakt met de natuurbeheerder, opdat die dit specifieke beheer overneemt en/of de kost op zich neemt.

De subsidiemogelijkheden en de eventuele voorwaarden waaronder ze kunnen worden verleend (bv. projectsubsidie soorten énkél binnen kernleefgebied of aanliggend buffergebied) worden verder uitgewerkt tijdens de eerste jaren van de uitvoering van het SBP. Deze actie sluit thematisch aan bij de verkenning van alternatieve vergoedingsinstrumenten (actie 3.2) en de opmaak van een integrale visie (actie 5.2);

Actoren: ANB, Departement Landbouw en Visserij, VLM, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: te verkennen

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. – de actie betreft het onderzoek naar de mogelijke pistes voor een subsidieregeling, a priori binnen bestaande instrumenten (en de reguliere budgetten van deze instrumenten).

Indicator: mogelijke opties verkend, doorvertaling binnen het instrumentarium

Actie 2.8 Monitoring van beverinterventies, schadegevallen en effectiviteit van de maatregelen

In het SBP bever 2015-2020 was voorzien dat de waterloopbeheerders jaarlijks rapporteren over de door hen gedane interventies in het kader van beveroverlast en -schade en de daarbij gemaakte kosten. Voor dit SBP is het belangrijk dat deze vorm van rapportage wordt verdergezet. Het biedt een overzicht van het aantal conflicten en hun ruimtelijke spreiding. Daarnaast biedt het overzicht van de kosten een bijkomende referentie voor de impact van de conflicten op de werking van waterloopbeheerders. De kennis die bij het ANB aanwezig is, die wordt verzameld in het kader van schadedossiers in het kader van het Soortenschadebesluit, vult dit overzicht aan.

Weliswaar blijkt uit de evaluatie van het SBP bever dat niet alle gevallen van overlast en schade door beveractiviteit worden gemeld, waardoor het overzicht op dat vlak niet volledig is. Daarom zal aanvullend ook ingezet worden op een digitaal schademeldingsformulier om een vollediger beeld van de door bever veroorzaakte schade te verkrijgen.

Deze data zijn niet enkel belangrijk voor evaluatiedoeleinden, maar eveneens voor de monitoring van de populatie en het correct inschatten van de nood aan preventieve maatregelen of verhoogd toezicht op bepaalde risicolocaties. Indien er een link wordt gemaakt met de op terrein toegepaste schadevoorkomende maatregelen en de beverdensiteit vormt dit overzicht tevens een goede tool voor de evaluatie van de effectiviteit van die maatregelen.

Na het uitvoeren van een maatregel voor schadeherstel of voor het vermijden van schade wordt op het terrein nagegaan of er opnieuw schade optreedt en tracht men te achterhalen wat hiervan de oorzaak is. Dit om de maatregel te optimaliseren of een alsnog een andere methode in te zetten. Deze bevindingen worden bijgehouden en besproken tijdens de werkgroep die de jaarlijkse evaluatie bespreekt (zie §8) zodat de leidraad (zie actie 2.4) in functie van effectiviteit van de erin opgenomen maatregelen kan geactualiseerd worden.

Actoren: ANB, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: reguliere werking

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: jaarlijkse rapportage (§ 8.)

Actie 2.9 Opmaak van een lijst met potentiële uitzetgebieden voor bevers

In bepaalde gevallen kan de enige bevredigende oplossing er uit bestaan om de overlast veroorzakende bever(familie) te vangen en verplaatsen. Om te vermijden dat telkens op ad-hoc basis en onder tijdsdruk naar een geschikte uitzetlocatie dient gezocht, wordt pro-actief en in overleg met de betrokken waterloopbeheerders, eigenaars en gebruikers, een lijst gemaakt van beschikbare gebieden waar de aanwezigheid van bevers compatibel is met het landgebruik.

Idealiter worden bevers zo veel mogelijk verplaatst naar gebieden in het kolonisatiefront, waardoor hooguit een versnelde bezetting van deze gebieden zal optreden.

Net omdat de bever ook nog uit zichzelf uitbreidt, is het van belang de lijst met potentiële uitzetgebieden continu te actualiseren om te vermijden dat bevers worden uitgezet in gebieden die ondertussen toch al op spontane wijze werden gekoloniseerd, met territoriumgevechten tot gevolg.

In de potentiële uitzetgebieden wordt pro-actieve communicatie voorzien om de betrokken voor te bereiden op de komst van de bever (zie ook actie 3.4).

Actoren: ANB, INBO, waterloopbeheerders, eigenaars, beheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: reguliere werking

Raming benodigd budget voor 5 jaar: n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking

Indicator: up to date lijst van potentiële uitzetlocaties

5.3 Acties binnen Doelstelling 3: Draagvlak voor de terugkeer van de bever creëren en behouden

Om draagvlak voor de terugkeer van een strikt beschermde soort te krijgen en te behouden is communicatie en sensibilisatie erg belangrijk. Gezien de soort ook nog eens overlast en schade kan veroorzaken, is daarnaast specifieke aandacht nodig om ondersteuning te bieden bij concrete overlast- en schadegevallen en de mogelijke oplossingen daarbij binnen het wettelijk kader op een correcte manier toe te passen.

Actie 3.1 Inzetten op structurele ondersteuning bij probleemsituaties

De voorbije jaren werd ondersteuning van waterloopbeheerders en derden bij probleemsituaties veroorzaakt door bevers via een ad-hoc aanpak opgevangen binnen het regulier personeelskader van het ANB. Door de toename van de beverpopulatie neemt het aantal conflicten en schadegevallen toe, net als de ruimtelijke spreiding en complexiteit ervan, wat er voor zorgt dat niet in elke probleemsituatie nog de gepaste ondersteuning kan worden geboden. Om het draagvlak voor de soort te kunnen behouden is het belangrijk dat overlast- en schadelijders op een snelle, vlotte en effectieve manier kunnen worden bijgestaan door iemand met de nodige kennis van zaken. Om ook in de toekomst de nodige professionele begeleiding en ondersteuning bij probleemsituaties te kunnen bieden, dient een meer structurele werking uitgebouwd.

Daarbij worden vanuit het ANB een aantal personen aangesteld met een goede ecologische kennis van de bever, naast specifieke ervaring met het toepassen van de maatregelen die zijn opgenomen in de leidraad. Ze geven advies over mogelijke oplossingen voor beverproblemen op terrein, ze maken een inschatting van de effectiviteit van de maatregelen en houden tevens rekening met de mogelijke impact ervan op andere projecten of doelen in het gebied. Daarnaast bieden ze hulp bij het opmaken van schade- en subsidiedossiers en afwijkingsaanvragen. Ze kunnen ook zorgen voor de opvolging van uitgevoerde werken en de effectiviteit ervan nagaan. Daarnaast kunnen ze ook een deel van de monitoringstaken op zich nemen. Wat waterveiligheidszaken en waterbeheerkwesties betreft, blijven waterloopbeheerders steeds het eerste aanspreekpunt, maar in situaties waarbij land- of bosbouw of natuurbeheer betrokken zijn, is vaak specifieke aanvullende expertise nodig. Een goede terugkoppeling en interactie tussen deze personen, de coördinator (actie 5.1) en de betrokken waterloopbeheerders is daarbij uiteraard essentieel.

Het takenpakket van de personen die de structurele ondersteuning uitvoeren, zoals hierboven geschetst, omvat uiteenlopende profielen. Er wordt maximaal gezocht naar een goede afstemming en complementariteit met de personen die nu reeds rond het thema schade en overlast werken binnen het reguliere personeelskader van het ANB (bv. adviesverleners en dossierbeheerders schade) en bij de waterloopbeheerders (bv. rattenvangers). De oprichting van een volledig losstaande parallelle structuur wordt vermeden om verwarring, onduidelijkheid en misverstanden te voorkomen. Aanvullend op de bestaande expertise en capaciteit wordt bijkomende capaciteit voorzien om de ondersteuningsnoden in te vullen, zowel op het vlak van profiel/taakomschrijving als op het vlak van ruimtelijke inzetbaarheid.

Actoren: ANB, waterloopbeheerders

Prioriteit: hoog

Instrumenten:

Raming benodigd budget voor 5 jaar: Bovenop samenwerking met rattenvangers van VMM, medewerkers van het ANB, andere ervaringsdeskundigen en ondersteuning/coördinatie vanuit de coördinator van het SBP, wordt een budget van 250.000€ voorzien om aanvullende expertise te betrekken. Dit budget gaat uit van de werklast op jaarbasis van 1 VTE niveau B (50.000€ x 5) maar kan – gelet op de seizoensale pieken van overlast en nodige brede ruimtelijke inzet – concreet vertaald worden naar seizoensale ondersteuning door bv. 2 personen die telkens een half jaar ondersteuning bieden tijdens de piek van de overlast. Naarmate beter zicht is welke taken binnen de reguliere werking kunnen worden gekaderd en synergiën met ondersteuningsnoden voor andere schade- en overlastveroorzakende soorten kunnen worden gevonden, kan de meest efficiënte figuur van bijkomende ondersteuning nauwkeuriger worden bepaald.

Indicator: praktisch afsprakenkader tussen betrokkenen opgemaakt, vlotte ondersteuning operationeel.

Actie 3.2 Voorzien van alternatieve instrumenten voor schadevergoeding

Om een duurzaam samenleven met de bever te ondersteunen wordt de nood ervaren aan bijkomend instrumentarium om schade te vergoeden. Vaak blijft beverschade immers onder de drempel om via het Soortenschadebesluit aanspraak te kunnen maken op een schadevergoeding en is ze ook niet via eenvoudige, goedkope preventieve maatregelen te vermijden (bv. schade door opstuwing). Als deze schade jaarlijks terugkeert, zorgt dit voor veel frustratie.

In het bijzonder bij natschade zorgt de opstuwing ook voor positieve ecosysteemdiensten die weliswaar niet worden gevaloriseerd. Dit biedt mogelijk een aanknopingspunt om de individuele lasten en maatschappelijke baten in evenwicht te brengen. Voor het vergoeden van schade die optreedt terwijl deze gepaard gaat met het leveren van ecosysteemdiensten, biedt de instrumentenkoffer van het Decreet Landinrichting eventueel mogelijkheden via de figuur van de dienstenvergoeding en beheerovereenkomst. Deze piste wordt in de eerste uitvoeringsjaren van het SBP concreet verkend en – indien deze piste concreet toepasbaar blijkt – operationeel uitgetest tijdens de looptijd van het SBP.

Naast bovenvermelde piste, wordt ook actief gezocht naar andere mogelijkheden. Er kan immers van uit gegaan worden dat niet ieder instrument in elke situatie inzetbaar zal zijn. Zie hierbij ook de nauw verwante actie 2.5.

Actoren: ANB, Departement Landbouw en Visserij, VLM, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: Instrumentenkoffer Decreet Landinrichting (dienstenvergoeding, beheerovereenkomst, inrichtingswerken uit kracht van wet, erfdienstbaarheid tot openbaar nut, ...).

Raming benodigd budget voor 5 jaar: verder te concretiseren bij de analyse – op te vangen binnen middelen voor gepast instrumentarium

Indicator: instrumentarium

Actie 3.3 Voorzien van algemene en actuele informatie over de bever

Om het samenleven met de bever te bevorderen is het belangrijk om in de eerste plaats goed geïnformeerd te zijn. Daarom worden een aantal communicatieacties opgezet voor het ruime publiek zoals (niet limitatief):

1° Op de gepaste fora informatie verschaffen rond de ecologie, de verspreiding, de positieve effecten (ecosysteemdiensten), de uitdagingen en het beleid rond de bever in Vlaanderen;

2° Actualisering van de online informatie pagina's in verband met bever op de website van het ANB;

3° Een laagdrempelige infofolder voor het brede publiek waarin een aantal preventieve maatregelen worden beschreven, werd reeds uitgewerkt in het kader van de opmaak van een Code van Goede Praktijk voor preventieve maatregelen ter voorkoming van soortenschade. Weliswaar is een uitbreiding/update aan de orde (zie ook actie 2.4).

4° Leidraad met mogelijke maatregelen bij beveraanzigtheid (cf. actie 2.4) voor de doelgroepen die concreet met de preventieve en mitigerende maatregelen aan de slag gaan.

Actoren: ANB, Natuurinvest

Prioriteit: Midden

Instrumenten: website

Raming benodigd budget voor 5 jaar: nvt – op te vangen binnen de reguliere werking

Indicator: up to date online informatie

Actie 3.4 Actieve communicatie binnen bezet leefgebied en binnen gebieden waar bevers op korte termijn worden verwacht

In de gebieden waar bevers aanwezig zijn, in het bijzonder in nieuw gekoloniseerde gebieden, in gebieden waar cf. het risicomodel kolonisatie op korte termijn zal gebeuren of gebieden die als potentieel uitzetgebied zijn geselecteerd, is een actieve communicatiecampagne nodig. Deze richt zich, naast een algemene inleiding over de soort, op de concrete, voor de hand liggende knelpunten, die in een bepaald gebied kunnen verwacht worden als de bever er zich gaat vestigen, op welke wijze hiermee kan worden omgegaan en wie kan worden aangesproken als er zich problemen voordoen.

Voor die gebieden die als kernleefgebied worden aangeduid cf. actie 1.4, en de aansluitende zones, wordt een gebiedsgericht communicatieplan uitgewerkt als onderdeel van het totaalplan voor het kernleefgebied. Dit kan gaan van een actieve verdeling van infofolders onder de aangelanden, communicatie via media van lokale besturen of lokale doelgroepen, de organisatie van een infovergadering, een geleid bezoek aan een gebied waar reeds bevers leven, ... Samenwerking met andere partijen is in dit geval uiteraard noodzakelijk. Een analoge pro-actieve communicatie is aan de orde voor gebieden die als potentiële uitzetlocatie worden aangeduid (zie actie 2.8).

Voor deze actie worden sjablonen voor communicatie-acties (folders, presentaties, draaiboek, ...) uitgewerkt als basis, die vervolgens gebiedsgericht kunnen worden verfijnd.

Actoren: ANB, lokale besturen, waterloopbeheerders

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: informatievergaderingen, folders, publicaties met lokale dekking

Raming benodigd budget voor 5 jaar: €25.000

Indicator: communicatieplan, uitgevoerde communicatie-acties

5.4 Acties binnen Doelstelling 4: Vergroten van de kennis

Actie 4.1 Faciliteren van het vergroten van de kennis

Zoals beschreven in het achtergrondrapport onder Deel 3 - §2.4, zijn er nog diverse openstaande onderzoeksvragen. Weliswaar richten deze zich niet direct op het doel van dit SBP op korte termijn (praktisch kader voor soortbehoud, vermijden van overlast en draagvlakverbreding) maar ondersteunen ze deze doelstellingen wel.

De uitvoering van deze actie wordt gekoppeld aan het vinden van koppeling met programma's van onderzoeksinstellingen en educatieve instellingen (hogescholen, universiteiten). Vanuit de dynamiek en het netwerk gegenereerd door dit SBP, worden initiatieven van derden die kunnen bijdragen aan de doelstellingen van het SBP, ondersteund en gefaciliteerd, in het bijzonder op het vlak van het uitwisselen van kennis en ervaring.

Actoren: ANB, onderzoeksinstellingen, educatieve instellingen

Prioriteit: Matig

Instrumenten: n.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: op ad-hoc basis te evalueren

Indicator: aantal studies en projecten ondersteund

Actie 4.2 Oprichten van een overlegplatform voor evaluatie en kennisuitwisseling

Tijdens de looptijd van het eerste SBP bever werd het SBP opgevolgd en geëvalueerd in de schoot van de werkgroep Ecologisch Waterbeheer van de Coördinatiecommissie voor het Integraal Waterbeleid (CIW). Deze werkgroep bood de betrokken waterbeheerders tevens de mogelijkheid om jaarlijks kennis en ervaringen uit te wisselen. Het bestaan van dergelijk overlegplatform werd positief geëvalueerd.

Voor de jaarlijkse evaluatie en opvolging van het SBP wordt opnieuw een analoge werkgroep opgericht, bij voorkeur opnieuw binnen de structuur van de CIW. Deze werkgroep buigt zich enerzijds over de verschillende aspecten die verderop worden opgelijst in hoofdstuk 8 'Evaluatie en monitoring', anderzijds beoogt de werkgroep de kennisuitwisseling tussen waterbeheerders en andere betrokken actoren te versterken via dit structureel overleg.

Actoren: ANB

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: informatievergaderingen, folders, publicaties met lokale dekking

Raming benodigd budget voor 5 jaar: op te vangen binnen de reguliere werking

Indicator: aantal overlegmomenten

5.5 Acties met betrekking tot coördinatie en visievorming

Actie 5.1 Coördinatie van het SBP

Een goed gecoördineerde implementatie speelt een cruciale rol in het welslagen van dit SBP, waarbij acties in functie van het behouden van de gunstige staat van de bever op passende wijze moet gecombineerd worden met het vergroten van de mogelijkheden tot duurzaam samenleven met en het draagvlak voor de bever, en met het vermijden en herstellen van schade die door de soort wordt veroorzaakt.

Tot het takenpakket van de coördinator van het SBP bever behoort (niet-limitatief):

- 1° Coördinatie en uitvoeren actieplan van het SBP en aanspreekpunt voor bevergerelateerde vragen;
- 2° Het behouden van het overzicht van de uit te voeren acties binnen het SBP;
- 3° Het zorgen voor de opvolging van het aantal schadegevallen en interventies en rapportage ervan aan Europa (in samenwerking met ANB-AVES);
- 4° Beoordelen van schadedossiers en subsidie-aanvragen (in samenwerking met ANB-AVES);
- 5° Beoordelen van individuele afwijkingsaanvragen.
- 6° Toezien op het behoud van de gunstige staat in functie van het verlenen van de afwijkingen op basis van artikel 16 van de HRL (in samenwerking met ANB-AVES);
- 7° Bemiddelen bij moeilijkere schade- of interventiegevallen en hier een beslissing in nemen met betrekking tot het bereiken van een onderbouwde oplossing voor het probleem;
- 8° Overzicht behouden van de dispersie en de populatie-aangroei;
- 9° Coördinatie van de jaarlijkse rapportage i.s.m. de waterloopbeheerders van vastgestelde territoria en van ondernomen acties, en bijhouden en verwerken van deze data;
- 10° Organisatie en coördinatie van de werkgroep 'maatregelen', inclusief uitbouwen van internationale contacten (o.a. kenniscentrum bever, Nederland);
- 11° Aanvullen/aanpassen van de leidraad cf. Deel 2 'maatregelen' op basis van insteken vanuit de werkgroep;
- 12° Organisatie van regelmatig overleg tussen de aangestelde ondersteuners bij overlastsituaties, waterloopbeheerders en andere stakeholders;
- 13° Afstemming van het SBP bever verzorgen met andere projecten, SBP's en natuurbeheerplannen, zoeken naar win-wins;
- 14° Ondersteunen van projecten rond innovatieve maatregelen ter bevordering van een duurzame samenleving met bevers in Vlaanderen:
- 15° Kennisvergaring en verspreiding;
- 16° Verfijning afbakening zonering (aanduiden kernleefgebieden (actie 1.4) en afbakenen van oevers waar graverij steeds ongewenst is cf. actie 2.2);
- 17° Uitwerken van een integrale visie, voortbouwend op voorgaande punt.

Actoren: ANB

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: n.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: binnen reguliere werking ANB. Efficiëntiewinst is mogelijk door de coördinatie van bepaalde acties van het SBP bever te combineren met die van het SBP voor de otter en/of met andere soortenschadethema's. Desalniettemin is het actieplan behoorlijk uitgebreid zodat een budget van 175.000€ wordt voorzien (0,5 VTE niveau A – 70.000€ x 5 x 0,5) om indien nodig bijkomende capaciteit mee te financieren.

Indicator: coördinator aangesteld of aangeworven.

Actie 5.2 Opmaak integrale visie

Gelet op het feit dat wettelijk gezien geen populatiebeheer mogelijk is en er daarnaast nog ruimte is voor verdere expansie, zal de beverpopulatie de komende jaren nog verder toenemen. Zonder ingrijpen zal de populatie blijven uitbreiden totdat ze zichzelf reguleert.

In het licht van de analyse in dit SBP is het duidelijk dat er een duurzaam evenwicht dient gevonden tussen soortenbehoud en schadebeheer. De aanduiding van kernleefgebieden (actie 1.2) en het afbakenen van te vrijwaren oevers en dijktrajecten (actie 2.2) zijn reeds stappen in deze richting. Om op langere termijn het duurzaam samenleven met de bever in Vlaanderen te realiseren, is het essentieel dat er een integrale visie wordt opgemaakt, waarbij maatregelen voor soortenbehoud en maatregelen voor overlast-/schadebeheersing evenwichtig op elkaar worden afgestemd. Dit door zowel het slim inzetten van faciliterende maatregelen, preventieve maatregelen, het voorzien van een kader voor mitigerende en repressieve maatregelen om op een vlotte manier te kunnen ingrijpen bij probleemsituaties, zodat het nodige draagvlak voor de soort behouden blijft.

Daarbij is het ook belangrijk de nodige aandacht wordt besteed aan koppelkansen met de ecosysteemdiensten de bever kan leveren in de strijd tegen de klimaatverandering, bijvoorbeeld op vlak van waterbuffering en debietregulering. Wat dan cf. actie 3.2 kan gekoppeld worden aan een alternatief vergoedingsmodel.

Bij de start van het proces is het belangrijk te vertrekken van kernvragen zoals:

- 1° Willen we dat de bever zich op termijn overal in Vlaanderen gaat vestigen? Is daar overal plaats voor? Worden bepaalde (stroom)gebieden beter gevrijwaard?
- 2° Hoe kunnen kernleefgebieden, stapstenen, te vrijwaren dijken/oevers, ... een duurzaam statuut krijgen zodat de afbakening niet afhankelijk wordt van opeenvolgende SBP's maar een continu proces wordt dat steeds verder aangevuld/verfijnd wordt? Kan aan deze afbakeningen een flankerend instrumentarium worden gekoppeld?
- 3° Momenteel liggen nog voldoende opties open om probleem veroorzakende individuen te vangen en verplaatsen. Bij verdere populatietoename kan worden verwacht dat er steeds meer probleemindividuen zullen zijn in combinatie met steeds minder geschikt en onbezet leefgebied. De kwestie 'doden van bevers' zal bijgevolg op termijn onvermijdelijk aan de orde zijn. In de integrale visie zal ook hierover een concrete plan van aanpak dienen voorbereid te worden, binnen het wettelijk kader en in overleg met alle betrokken partijen.

Actoren: ANB, waterloopbeheerders, INBO, natuurverenigingen, landbouwsector, private-eigenaars, VLM, DL&V

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: overleg

Raming benodigd budget voor 5 jaar: binnen de reguliere werkingsmiddelen

Indicator: visietekst

5.5 Fasering en financieel overzicht

Tabel 5.1: Fasering van acties en financieel overzicht

Nr	Actie	Verantwoordelijke - initiatiefnemer	Andere betrokkenen	2024	2025	2026	2027	2028	totaal
1. Behouden GSVI									
1.1	Bepaling GSVI Maasbekken	ANB, INBO		n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.2	Evaluatie van de connectiviteit	ANB, INBO		n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.3	Monitoring populatiegrootte	ANB, INBO	waterloopbeheerders, natuurbeheerders	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.4	Afbakenen kernleefgebied	ANB	waterloopbeheerders, INBO, Departement Landbouw en Visserij, natuurbeheerders, landbouwsector, VLM, lokale besturen	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.5	Inrichten kernleefgebied	ANB	ANB, INBO, Departement Landbouw en Visserij, beheerders en eigenaars van de gebieden, waterloopbeheerders	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.6	Inrichten functioneel leefgebied	ANB	waterloopbeheerders, terreineigenaars en -beheerders, VLM	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.7	Afstemming natuurdoelen	ANB	natuurbeheerders	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/
1.8	Oplossen migratieknelpunten	ANB, INBO	waterloopbeheerders, AWV	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking					/

2. Vermijden van overlast en schade							
2.1	Actualisatie/optimalisatie risico- en preventiekaart	ANB, INBO	waterloopbeheerders		35.000€		35.000€
2.2	Afbakenen oeverzones	ANB, waterloopbeheerders	INBO	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking			/
2.3	Prioritering beverbestendige dijken	Waterloopbeheerders, ANB	INBO	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking – synergiën zoeken met acties 2.1 en 2.2			/
2.4	Opmaken leidraad	ANB	waterloopbeheerders	opmaak binnen reguliere werking – 15.000€ voor redactionele ondersteuning en/of druk.			15.000€
2.5	Duurzame aanpak weerkerende schade	ANB	VLM	Middelen te zoeken binnen kredieten voor gepast instrumentarium, na analyse			/
2.6	Evaluatie Soortenschadebesluit i.r.t. realisatie groene bestemmingen	ANB	VLM, Departement Landbouw en Visserij	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking			/
2.7	Haalbaarheid subsidiëring beverstimulerende maatregelen	ANB	VLM, Departement Landbouw en Visserij, waterloopbeheerders	Middelen te zoeken binnen kredieten voor gepast instrumentarium, na analyse			/
2.8	Monitoring interventies en schadegevallen	ANB, waterloopbeheerders		n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking			/
2.9	Lijst met uitzetgebieden	ANB	waterloopbeheerders, INBO, eigenaars, beheerders	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking			/
3. Draagvlak							
3.1	Structurele ondersteuning bij overlast	ANB, VMM	waterloopbeheerders	A priori op te vangen binnen de reguliere werking, eventueel aangevuld met externe expertise (à 50.000€ per jaar).			250.000€
3.2	Alternatieve instrumenten voor schadevergoeding	ANB	Departement Landbouw en Visserij, VLM, waterloopbeheerders	Middelen te zoeken binnen kredieten voor gepast instrumentarium, na analyse			/
3.3	Algemene communicatie	ANB	Natuurinvest	n.v.t. - op te vangen binnen reguliere werking			/

3.4	Actieve en gerichte communicatie	ANB	waterloopbeheerders, lokale besturen,	25.000€			25.000€		
4. Vergroten van de kennis									
4.1.	Faciliteren van kennisvergroting	Kennisinstellingen, onderwijsinstellingen	ANB, INBO, waterloopbeheerders	n.v.t. – op te vangen binnen reguliere werking			/		
4.2	Overlegplatform	ANB	Waterloopbeheerders, INBO	n.v.t. – op te vangen binnen reguliere werking			/		
5. Coördinatie en visievorming									
5.1.	Aanstellen coördinator	ANB		A priori op te vangen binnen de reguliere werking, eventueel aangevuld met externe ondersteuning van bepaalde taken (à 35.000€ per jaar).			175.000€		
5.2.	Opmaak integrale visie	ANB	waterloopbeheerders, INBO, natuurverenigingen, landbouwsector, private-eigenaars, VLM, DL&V	n.v.t. – op te vangen binnen reguliere werking			/		
Totaal				93.000€	128.000€	93k€	93k€	93k€	500.000€

6. Afwegingskader voor vergunningsplichtige maatregelen met betrekking tot overlast en schade door bevers

6.1 Inleiding

Het afwegingskader heeft een driedelig doel: het dient als onderbouwing en richtlijn voor de beoordeling en het verlenen van individuele afwijkingen volgens het Soortenbesluit artikels 19 en 20 op een verbod volgens het Soortenbesluit (artikel 10 tot en met 16). Daarnaast biedt het de onderbouwing voor een specifieke afwijking voor beheerders van openbare waterlopen, die als onderdeel van dit SBP wordt goedgekeurd (hoofdstuk 7), om in typisch terugkerende probleemsituaties snel te kunnen handelen, conform de bepalingen in artikel 20, 22, 26 en 27 van het Soortenbesluit. Tenslotte vormt het afwegingskader een algemene leidraad voor schadelijders opdat men zicht krijgt op de voor hun situatie meest gepaste maatregelen en acties en of daarbij al dan niet een ontheffing op het Soortenbesluit voor nodig is.

Het afwegingskader vertrekt vanuit vier types beverschade:

- 1° Vraatschade: vraatschade aan landbouwgewassen en bomen en struiken (inclusief valschade als gevolg van vraat);
- 2° Schade door opstuwing: door beveractiviteit ontstane permanente dan wel tijdelijke verhoging van het waterpeil die leidt tot (het risico op) schade. Schade door opstuwing kan geleidelijk optreden, maar ook acuut door overstromingen als gevolg van stremming van de afvoer door beverdammen op momenten van hoge afvoer;
- 3° Graafschade: graverij door bever in oevers en waterkeringen die leidt tot (het risico op) overstromingen, wegzakken van machines voor landbouw- of onderhoudswerkzaamheden, verwondingen van vee of het leeglopen van vijvers;
- 4° Schade aan fauna, flora of bijzondere vegetaties: activiteiten van bevers die een negatief effect hebben op beschermde vegetaties, habitats of soorten of er voor zorgen dat het realiseren van een natuurstreefbeeld van een goedgekeurd natuurbeheerplan in het gedrang komt.

Volgens het principe van een escalatieladder wordt in toenemende mate van ernst van de (potentiële) schade of het risico op schade weergegeven welke concrete acties/maatregelen mogelijk zijn en of een afwijkingsaanvraag voor het Soortenbesluit noodzakelijk (en mogelijk) is. Voor de beschrijving en technische details van de vermelde faciliterende, preventieve, mitigerende en repressieve maatregelen is telkens een referentie toegevoegd naar de technische beschrijving van de maatregel in het achtergrondrapport, Deel 2 'Maatregelen'.

In het achtergrondrapport wordt in Deel 3 - §5.2 de juridische afstemming met de beschermingsbepalingen uit de Habitatrichtlijn gemaakt en wordt de onderbouwing om daar in bepaalde situaties van af te kunnen wijken geanalyseerd. Het artikel 16 van de habitatrichtlijn voorziet immers 3 voorwaarden die tegelijk moeten voldaan zijn vooraleer een afwijking op de beschermingsbepalingen kan worden toegestaan:

- 1° motivatie op basis van 1 of meer van de redenen opgenomen in artikel 16, eerste lid;
- 2° het ontbreken van een bevredigend alternatief;
- 3° de verzekering dat de afwijking geen negatieve invloed heeft op het streven naar de gunstige staat van instandhouding van de soort.

6.2 Afwegingskader bij vraatschade

Vraatschade kan optreden aan landbouwgewassen of bomen maar het omvat eveneens secundaire schade die kan optreden als aangeknaagde bomen omvallen (valschade). Vraatschade beperkt zich tot de vrij beperkte actieradius van de bever langs waterlopen en bereikt bijgevolg nooit het schaalniveau 'ernstige schade' zoals bedoeld in het artikel 16 van de habitatrichtlijn. Bijgevolg is een afwijking op de beschermingsmaatregelen bij vraatschade niet aan de orde en dient steeds gezocht naar een oplossing via preventieve en mitigerende maatregelen. In bepaalde gevallen kan een schadevergoeding worden bekomen via het Soortenschadebesluit, de bepalingen van het Ministerieel besluit Code Goede Praktijk voor het voorkomen van wildschade dienen daarbij gevolgd.

In onderstaande tabel wordt het afwegingskader/leidraad voor vraatschade door bever weergegeven. We merken op dat het objectief aflijnen van de 'Ernst' (van de schade of van het schaderisico) niet evident is en wellicht in iedere situatie afzonderlijk te beoordelen valt, maar bieden alvast een aantal indicatieve criteria aan die kunnen helpen om het onderscheid te maken. Weliswaar ligt het schadebedrag om in aanmerking te komen voor een vergoeding via het Soortenschadebesluit wél vast (300€). De verwijzingen in de kolom 'Mogelijke acties' refereren naar de technische beschrijving van de maatregel in het achtergrondrapport, Deel 2 'Maatregelen'.

Tabel 6.1: Afwegingskader bij vraatschade door bever.

VRAATSCHADE				
AARD	ERNST/RI SICO	INDICATIEVE CRITERIA	MOGELIJKE ACTIE	AFWIJKING SOORTENBESLUIT
Vraatschade aan individuele boom/struik	Acceptabel	- Geen risico op schade bij omvallen.	- Geen actie. - Bescherm boom met beginnende vraatschade tegen verdere vraat (§2.1.1, §2.1.2). - Knotten – hakhoutbeheer (§2.1.6). - Boom preventief vellen (§2.1.5).	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	- Mogelijk maar niet acuut risico op (ernstige) schade bij omvallen.	- Bescherm boom met beginnende vraatschade tegen verdere vraat (§2.1.1, §2.1.2). - Knotten – hakhoutbeheer (§2.1.6). - Boom preventief vellen (§2.1.5).	Niet mogelijk.

	Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog en/of acuut risico op ernstige schade bij omvallen. - Boom met grote economische waarde 	<ul style="list-style-type: none"> - Boom preventief vellen (§2.1.5) - Schadevergoeding via Soortenschadebesluit. 	Niet mogelijk.
Vraatschade aan meerdere bomen, struiken of landbouwgewassen	Acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Geen risico op schade bij omvallen van bomen. - Weinig frequente schade, onder drempel Soortenschadebesluit 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen. - Bescherm bomen met beginnende vraatschade tegen verdere vraat (§2.1.1, §2.1.2). - Knotten – hakhoutbeheer (§2.1.6). - Boom preventief vellen (§2.1.5). 	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijk maar niet acuut risico op (ernstige) schade bij omvallen van bomen. - Niet frequente schade tussen € 150-300. - Niet frequente schade ≥ drempel Soortenschadebesluit. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bescherm bomen met beginnende vraatschade tegen verdere vraat (§2.1.1, §2.1.2). - Knotten – hakhoutbeheer (§2.1.6). - Boom preventief vellen (§2.1.5). - Schadevergoeding via Soortenschadebesluit. 	Niet mogelijk.
	Bespreekbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijk maar niet acuut risico op (ernstige) schade bij omvallen van bomen. - Weerkerende schade tussen € 150-300 - Weerkerende schade ≥ drempel Soortenschadebesluit 	<ul style="list-style-type: none"> - Bescherm boom met beginnende vraatschade tegen verdere vraat (§2.1.1, §2.1.2). - Knotten – hakhoutbeheer (§2.1.6). - Plaats een raster (§2.1.3). - Schadevergoeding via Soortenschadebesluit. 	Niet mogelijk.

	Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog risico op (ernstige) schade bij omvallen van bomen. - Acuut risico op (ernstige) schade bij omvallen. - Bomen met grote economische waarde. - Ernstige landbouwschade door vraat. - Schade \geq drempel Soortenschadebesluit en/of frequent. 	<ul style="list-style-type: none"> - Knotten – hakhoutbeheer (§2.1.6). - Boom preventief vellen (§2.1.5). - Preventieve maatregelen om herhaling te voorkomen (§2.1.1, §2.1.2, §2.1.3, §2.1.4). - Schadevergoeding via Soortenschadebesluit. - Wijziging landgebruik perceel. 	Individuele afwijkingsaanvraag.
Omgeknaagde boom in waterloop	Acceptabel	- Geen veiligheidsrisico.	- Geen actie.	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijk beperkt veiligheidsrisico. - Mogelijk beperkt risico op natschade door opstuwing. 	- Risico-inschatting maken (best zoveel mogelijk in het water laten, als voedsel maar ook als bescherming voor de burcht).	Niet van toepassing.
	Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog veiligheidsrisico (bv. voor scheepvaart). - Hoog risico op natschade door opstuwing. 	- Boom verwijderen uit waterloop (§3.1)	Niet van toepassing.

6.3 Afwegingskader bij schade door opstuwing

Schade kan optreden doordat bevers duikers of buizen dichtstoppen waardoor opstuwing optreedt met vernatting stroomopwaarts tot gevolg. Analoog kunnen bevers dammen bouwen om stroomopwaarts een voor hen meer optimale waterdiepte te bekomen, waarbij de opstuwing ook een ruimere zone gaat vernatten. Vernatting kan optreden door rechtstreeks opstuwten (water uit de waterloop komt binnen) maar ook onrechtstreeks door het belemmeren van de gravitaire afwatering van percelen (afwatering van percelen loopt niet meer vlot). Dammen kunnen ook de vlotte afwatering bij piekdebieten belemmeren en zo versneld aanleiding geven tot overstromingen.

De impact van of het schaderisico door de opstuwing door beveractiviteit is sterk afhankelijk van het reliëf en van het landgebruik in de geïmpacteerde zone. Het kan bijvoorbeeld gaan om verminderde opbrengst van landbouwgewassen, moeilijkheden bij het bewerken en oogsten ervan, sterfte van bomen door het vernatten van bospercelen, verminderde optimale werking van rioleringen en overstorten, overstromingsrisico's naar harde infrastructuur, ... De (mogelijke) schade kan ernstig zijn zoals bedoeld in artikel 16 van de habitatrichtlijn en een afwijking rechtvaardigen. In bepaalde gevallen kan een schadevergoeding worden bekomen via het Soortenschadebesluit, de bepalingen van het Ministerieel besluit Code Goede Praktijk voor het voorkomen van wildschade dienen daarbij gevolgd.

In onderstaande tabel wordt het afwegingskader/leidraad voor schade door opstuwing door bever weergegeven. We merken op dat het objectief aflijnen van de 'ernst' (van de schade of van het schaderisico) niet evident is en wellicht in iedere situatie afzonderlijk te beoordelen valt, maar bieden alvast een aantal criteria aan die kunnen helpen om het onderscheid te maken. Weliswaar ligt het schadebedrag om in aanmerking te komen voor een vergoeding via het Soortenschadebesluit wél vast (300€). De verwijzingen in de kolom 'Mogelijke acties' refereren naar de technische beschrijving van de maatregel in het achtergrondrapport, Deel 2 'Maatregelen'.

Het is belangrijk mee te geven dat maatregelen uit de kolom 'mogelijke acties' kunnen gecombineerd worden. Zo is het bijvoorbeeld steeds aangewezen om na het vrijmaken van een duiker ook meteen de nodige preventieve maatregelen te treffen opdat de duiker niet snel terug wordt dichtgestopt.

Tabel 6.2: Afwegingskader bij schade door opstuwing door bevers

SCHADE DOOR OPSTUWING				
AARD	ERNST/RISICO	INDICATIEVE CRITERIA	MOGELIJKE ACTIES	AFWIJKING SOORTENBESLUIT
Dichtstoppen buis/duiker/monnik	Acceptabel	- Geen overstromingsrisico, opstuwing en impact beperkt.	- Geen actie. - Risico-inschatting opmaken.	Niet van toepassing

- opstuwing waterlichaam	Bespreekbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Geen of beperkt overstromingsrisico. - Beperkt overstromingsrisico voor vergunde infrastructuur en/of landbouwpercelen. - Vernatting van landbouwperceel met mogelijke negatieve impact op de productie en/of zorgt mogelijk voor problemen met toegankelijkheid voor landbouwmachines bij bewerkingen en oogst. - Vernatting van bospercelen leidt tot verminderde houtproductie, sterfte van een deel van de economisch waardevolle opstand (met evt. risico op ernstige valschade) of problemen met toegankelijkheid voor bosexploitatie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen actie. 	Niet van toepassing
		<ul style="list-style-type: none"> - Duiker vrijmaken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag. 	
		<ul style="list-style-type: none"> - Preventieve maatregelen nemen (§2.3). - Preventief vellen van bomen met hoog valrisico die ernstige secundaire schade kunnen veroorzaken (§2.1.5). 	Niet van toepassing.	
	Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog overstromingsrisico voor vergunde infrastructuur en/of landbouwpercelen - Vernatting van landbouwperceel heeft ernstige negatieve impact op de gewasproductie en/of zorgt voor problemen met toegankelijkheid voor landbouwmachines bij bewerkingen en oogst (indicatief grondwater < 40cm onder maaiveld op zandgrond, < 50cm onder maaiveld op zwaardere grond), ... - Vernatting van bospercelen leidt tot risico op sterfte van een groot deel van de economisch waardevolle opstand (evt. met risico op ernstige valschade) of 	<ul style="list-style-type: none"> - Duiker vrijmaken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag.
		<ul style="list-style-type: none"> - Preventieve maatregelen nemen (§2.3). - Preventief vellen van bomen met hoog valrisico die ernstige secundaire schade kunnen veroorzaken (§2.1.5). 	Niet van toepassing.	

		permanente ontoegankelijkheid voor bosexploitatie.	- Schadevergoeding via Soortenschadebesluit.	Niet van toepassing
Dammenbouw – opstuwing waterlichaam, belemmering vrije afstroom	Acceptabel	- Geen of beperkt overstromings-/vernattingsrisico, geen risico op ernstige schade	- Geen actie.	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Beperkt of tijdelijk overstromings-/vernattings(risico), geen risico op ernstige en blijvende schade. - Vernatting van landbouwperceel heeft mogelijk negatieve impact op de gewasproductie en/of zorgt voor problemen met toegankelijkheid voor landbouwmachines bij bewerkingen en oogst (indicatief grondwater < 40cm onder maaiveld op zandgrond, < 50cm onder maaiveld op zwaardere grond), ... - vernatting van bospercelen leidt tot verminderde houtproductie, sterfte van een deel van de economisch waardevolle opstand (met evt. risico op ernstige valschade) of problemen met toegankelijkheid voor bosexploitatie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Risico-inschatting opmaken. - Geen actie. - Preventief vellen van bomen met hoog valrisico die ernstige secundaire schade kunnen veroorzaken (§2.1.5). - Wijziging landgebruik op geïmpacteerde percelen. 	Niet van toepassing.
			<ul style="list-style-type: none"> - Nivelleersysteem doorheen de dam aanbrengen (§2.4.1, §2.4.2, §2.4.3, §2.4.4). - Dam al dan niet tijdelijk verlagen (§2.4.5). 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag
Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Ernstig risico op natschade aan vergunde bebouwing of infrastructuur, verminderde werking overstorten en rioleringen, belemmering van de werking van waterbouwkundige kunstwerken, ... - Dam vormt veiligheidsrisico voor scheepvaart of pleziervaart. 	<ul style="list-style-type: none"> - Wijziging landgebruik op geïmpacteerde percelen. - Waterloop verdiepen ter hoogte van de burchtlocatie (§2.4.6) - Preventieve maatregelen om herhaling te voorkomen (§2.3). 	- Niet van toepassing.	

		<ul style="list-style-type: none"> - Vernatting van landbouwperceel heeft ernstige negatieve impact op de gewasproductie en/of zorgt voor problemen met toegankelijkheid voor landbouwmachines bij bewerkingen en oogst (indicatief grondwater < 40cm onder maaiveld op zandgrond, < 50cm onder maaiveld op zwaardere grond)... - Ernstige natschade aan bossen met risico op sterfte van economisch waardevolle opstand. - Dam hindert de werking van een vispassage. 	<ul style="list-style-type: none"> - Schadevergoeding via Soorten-schadebesluit. 	
			<ul style="list-style-type: none"> - Nivelleersysteem doorheen de dam aanbrengen (§2.4.1, §2.4.2, §2.4.3, §2.4.4). - Dam verlagen (§2.4.5) - Dam verwijderen (§3.2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag.
			<ul style="list-style-type: none"> - Vangen en verplaatsen (§4.1). 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders en énkél op vraag van ANB. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag.

6.4 Afwegingskader bij graafschade

Graafschade treedt op wanneer bevers in oevers en dijken pijpen, holen of burchten graven. Deze graverijen kunnen omvangrijk zijn (meerdere m³) en kunnen zich uitstrekken tot diep in de oever (5 à 10 m). De holen en pijpen zijn van bovenaf niet zichtbaar, mens, vee en machines kunnen er in wegzakken. Holen in waterkerende dijken kunnen ook de stabiliteit van een dijk aantasten en leiden tot een dijkdoorbraak waardoor ernstige overstromingsschade kan optreden; in dergelijke gevallen is graverij nooit acceptabel. Voor het dichtstoppen van holen, voor zover in gebruik, is een ontheffing op het Soortenbesluit vereist. Voor het dichtstoppen van onbewoonde holen en pijpen (verbindingselement voor bevers doorheen een dijk om foerageergebied te kunnen bereiken) niet.

In onderstaande tabel wordt het afwegingskader/leidraad voor graafschade door bever weergegeven. We merken op dat het objectief aflijnen van de 'ernst' (van de schade of van het schaderisico) niet evident is en wellicht in iedere situatie afzonderlijk te beoordelen valt, maar bieden alvast een aantal criteria aan die kunnen helpen om het onderscheid te maken. Weliswaar ligt het bedrag om in aanmerking te komen voor een vergoeding via het Soortenschadebesluit wél strikt vast (300€). De verwijzingen in de kolom 'Mogelijke acties' refereren naar de technische beschrijving van de maatregel in het achtergrondrapport, Deel 2 'Maatregelen'.

Tabel 6.3: Afwegingskader bij graafschade door bevers

GRAAFSCHADE				
AARD	ERNST/RISICO	INDICATIEVE CRITERIA	MOGELIJKE ACTIES	AFWIJKING SOORTENBESLUIT
Hol of burcht in talud/oever van een vijver	Acceptabel	- Geen (risico op) belangrijke (economische) schade.	- Geen. - Graverij opvullen als het hol niet meer wordt gebruikt (§3.3). - Mitigerende maatregelen (afzetten van omgeving om doorzakken van mens, vee, machines te vermijden)	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	- Beperkt en/of niet acuut risico voor veiligheid of economische schade.	- Graverij opvullen als het hol niet meer wordt gebruikt (§3.3). - Mitigerende maatregelen (afzetten van omgeving om doorzakken van mens, vee, machines te vermijden).	Niet van toepassing.

	Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog en/of acuut risico op doorbraak talud/oever met belangrijke schade tot gevolg (overstroming of leeglopen vijver). - Hoog risico op wegzakken van mens, vee, machines; omleiding niet mogelijk. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opengraven van de pijp en het hol en opvullen (§3.3). 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag
			<ul style="list-style-type: none"> - Preventieve maatregelen nemen na herstel om herhaling te voorkomen (§2.2). 	Niet van toepassing.
Hol of burcht in talud/oever van een waterloop	Acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Geen risico voor veiligheid of belangrijke economische schade door in- of afzakken van de oever. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen. - Graverij opvullen als het hol niet meer wordt gebruikt (§3.3). 	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Beperkt en/of niet acuut risico op belangrijke schade. - Beperkt veiligheidsrisico op wegzakken van voertuigen, mensen, dieren. 	<ul style="list-style-type: none"> - Risico-inschatting opmaken. - Mitigerende maatregelen (afzetten van de omgeving om doorzakken van mens, vee, machines te vermijden, gebruik van rijplaten, ...). - Graverij opvullen als het hol niet meer wordt gebruikt (§3.3). 	Niet van toepassing.
	Niet acceptabel	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog risico op overstroming door verzakking van oever/dijk met ernstige schade tot gevolg. - Hoog veiligheidsrisico op wegzakken van voertuigen, mensen, dieren. - Dijken en oevers van afgebakende oever/dijktrajecten waar graverij door bevers niet wordt getolereerd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mitigerende maatregelen (afzetten van de omgeving om doorzakken van mens, vee, machines te vermijden, gebruik van rijplaten, ...). - Opengraven van de pijp en nestholte en opvullen (§3.3). 	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingsaanvraag.
			<ul style="list-style-type: none"> - Preventieve maatregelen nemen na herstel/vangst om herhaling te voorkomen (§2.2), i.h.b. §2.2.2, gaas ingraven. 	Niet van toepassing.

Hol of burcht in dijk of waterkering	Acceptabel	- Niet functionele dijk, geen risico voor veiligheid of ernstige schade door in- of afzakken.	- Geen. - Graverij opvullen als het hol niet meer wordt gebruikt (§3.3).	Niet van toepassing.
	Bespreekbaar	- Niet functionele dijk, beperkt risico voor veiligheid of op ernstige schade door verzakking.	- Mitigerende maatregelen (afzetten van de omgeving om doorzakken van mens, vee, machines te vermijden, gebruik van rijplaten, ...). - Graverij opvullen als het hol niet meer wordt gebruikt (§3.3).	Niet van toepassing
	Niet acceptabel	- Functionele waterkerende dijk. - Hoog en/of acuut risico op dijkdoorbraak met veiligheidsrisico's of met risico op ernstige schade. - Dijken en oevers van afgebakende oever/dijktrajecten waar graverij door bevers niet wordt getolereerd.	- Opengraven van de pijp en nestholte en opvullen (§3.3). - Vangen en verplaatsen (§4.1). - Preventieve maatregelen nemen na herstel/vangst om herhaling te voorkomen (§2.2), i.h.b. §2.2.2, gaas ingraven.	- Beheerders van openbare waterlopen: specifieke afwijking voor waterloopbeheerders. - Anderen: individuele afwijkingaanvraag. Niet van toepassing.

6.5 Afwegingskader bij schade aan fauna, flora en bijzondere vegetaties

De aanwezigheid van de bever in een bepaald gebied kan tot grondige wijzigingen in abiotiek (vernatting, (interne) eutrofiëring, ...) leiden en heeft op deze manier soms een negatieve impact op de leefgebiedkwaliteit van andere beschermde soorten of de vereiste standplaatskarakteristieken van bijzondere vegetaties. Door afdammingen kunnen bevers ook de vrije vismigratie verstoren. In gebieden met een natuurbeheerplan kan de komst van de bever daarnaast de haalbaarheid van de vooropgestelde natuurdoelen of -streefbeelden in het gedrang brengen. In beide gevallen dringt zich dan een keuze op wat primeert: de bescherming/instandhouding van de bever of die van andere soorten en habitats of vegetaties.

Een afwegingskader voor dit type van schade maken is niet evident gelet op het feit dat er heel wat variabelen meespelen en de problematiek maar ook de haalbaarheid en duurzaamheid van mogelijke oplossingen sterk verschillen van geval tot geval. Een *'one size fits all'* beslisboom is daarom niet opportuun. Afwijkingen in het belang van de bescherming van fauna, flora en vegetaties worden steeds geval per geval beoordeeld en maken geen onderdeel uit van de specifieke ontheffing voor waterloopbeheerders, die deel uitmaakt van dit SBP.

In lijn met de EU-guidance ter zake, sommen we hieronder alvast een aantal afwegingen op die aan de orde zijn bij de beoordeling van een afwijking in functie van de bescherming van fauna, flora of vegetaties. Eén enkele afweging alleen leidt op zich vaak niet tot een eenduidige uitkomst, maar een combinatie van verschillende afwegingen biedt doorgaans wel voldoende richting om de beoordeling van een afwijkingsaanvraag in functie van fauna, flora of vegetaties op een transparante en gemotiveerde manier te kunnen maken.

Dezelfde afwegingen kunnen tevens worden gebruikt om proactief, bij de opmaak van natuurbeheerplannen, te toetsen of de vooropgestelde natuurdoelen voldoende 'bever-proof' zijn.

6.5.1 Beschermings- en/of beleidsstatuut van de door bever bedreigde fauna, flora of vegetatie.

Gaat het om Europees te beschermen soorten of habitats? Deze hebben in principe een gelijke beschermingsstatus en analoog behoudsdoel als de bever. Weliswaar wordt dat voor deze soort of habitats versterkt als ze binnen een SBZ gelegen zijn waar ze tot doel gesteld zijn; waar m.a.w. een significante bijdrage tot het gewestelijk instandhoudingsdoel werd gealloceerd.

Gaat het om Regionaal Belangrijke Biotopen (RBB) of (leefgebied van) habitattypische soorten (HTS)? Regionaal Belangrijke Biotopen behoren, samen met de Europees beschermde Habitats, tot de meest waardevolle en soortenrijke vegetaties in Vlaanderen; ze vormen ook vaak het leefgebied voor Europees te beschermen soorten. Habitattypische soorten zijn planten en dieren die in sterke mate gebonden zijn aan een bepaald habitatype. Ze worden gebruikt bij de beoordeling van de regionale staat van instandhouding van dat habitatype. RBB en HTS zijn strikt genomen niet Europees beschermd maar staan er vanwege hun betrokkenheid bij deze beoordeling toch ook niet geheel los van.

- ➔ Gaat het om Europees habitat, RBB of (leefgebied van) habitattypische soorten: weeg het belang af van het habitat, RBB of HTS op deze plek; betrek zo mogelijk ook andere criteria bij de overweging (zie verder).
- ➔ Gaat het om andere soorten of vegetaties? Dan primeert bij deze afweging a priori de bescherming van de bever.

6.5.2 Bedreigingsstatuut van de door bever bedreigde fauna, flora of vegetatie.

Zijn de door bever bedreigde soorten ernstig bedreigd, bedreigd of kwetsbaar in Vlaanderen?

Voor de meest recente status van de betrokken soort(en) kan men de Rode Lijsten raadplegen via de website van het INBO: <https://www.vlaanderen.be/inbo/rode-lijsten/>.

- ➔ Gaat het om soort van de Rode Lijst: weeg het belang af van deze plek voor de soort; betrek daarbij ook andere criteria bij de overweging.
- ➔ Gaat het niet om een rode lijst-soort, dan primeert bij deze afweging a priori de bescherming van de bever.

6.5.3 Ontwikkelingsgraad van de vegetatie / lokale staat van instandhouding van de populatie van de door bever bedreigde fauna, flora of vegetatie.

Gaat het om goed ontwikkelde vegetaties of populaties van soorten of om een eerder verarmde of gedegradeerde toestand?

Voor goed ontwikkelde vegetaties (RBB, habitats of andere natuurstreefbeelden) geldt dat de abiotische condities en storingsindicatoren in het gebied samenvallen met een (half)natuurlijke, onverstoorde toestand, of ze wijken daar slechts in beperkte mate van af. De toestand van de vegetatie en structuur is van die aard dat ze een voor het type hoge karakteristieke biodiversiteit bevat. Voor habitats kan hiervoor gebruik gemaakt worden van de criteria voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding (Oosterlynck et al. 2018), voor RBB's en een aantal andere natuurstreefbeelden van het 'beoordelingskader voor RBB en andere natuurstreefbeelden' (De Bie et al. 2018).

Voor een aantal Europees beschermde soorten bestaan analoge criteria ter bepaling van de lokale staat van instandhouding (Lommaert et al. 2017 en Vermeersch et al. 2017).

- ➔ Indien vegetaties maar een beperkt aantal en/of beperkte abundantie van kwaliteitsindicerende soorten bevatten, is het opportuun om een bever-compatibel natuurstreefbeeld te overwegen en de bescherming van de bever te laten primeren.
- ➔ Indien populaties van soorten niet in een goede toestand zijn omwille van niet optimale abiotische condities, is het opportuun om een bever-compatibel natuurstreefbeeld te overwegen en de bescherming van de bever te laten primeren.
- ➔ Indien populaties/vegetaties goed ontwikkeld zijn: weeg het belang af van deze plek voor de soort/vegetatie; betrek zo mogelijk ook andere criteria bij de overweging.

6.5.4 Staan de door bever bedreigde soorten en/of vegetaties reeds onder druk door andere verstoringen of bedreigingen?

Wat is het aandeel van de bedreiging door de bever in de totaliteit van de drukken? Wat is het perspectief dat de andere drukken zullen verminderen? Kortom, welk verschil in toekomstperspectief zou het maken om énkél de druk vanuit de bever weg te nemen als de kwalitatieve toekomstperspectieven voor de populatie / het vegetatietype bij voorbaat al door andere drukken worden gehypothekeerd?

- ➔ Indien populaties of vegetaties al niet in een goede toestand zijn omwille van niet optimale abiotische condities veroorzaakt door drukken andere dan van de bever, en er is geen perspectief dat die drukken op korte termijn zullen verminderen, lijkt

het opportuun om een bever-compatible natuurstreefbeeld te overwegen en de bescherming van de bever te laten primeren.

- Is er een concreet perspectief dat de andere drukken, waar populaties van soorten of vegetaties mee te kampen hebben, kunnen worden weggenomen: weeg het belang af van deze plek voor de soort/vegetatie; betrek zo mogelijk ook andere criteria bij de overweging.

6.5.5 Aandeel van de geïmpacteerde zone / populatie ten opzichte van de totale populatie in het gebied.

Wat is het aandeel van het door bever geïmpacteerde leefgebied / populatie ten opzichte van de totale oppervlakte van het leefgebied / populatie van een soort in het gebied/omgeving?

Bij deze overweging wordt nagegaan of een inkrimping van het leefgebied of de verkleining van de populatie van een soort een significant effect heeft op de lange termijn overlevingskansen van de soort in het gebied.

Voor sommige Europees beschermde soorten worden in de LSVI-tabellen waarden voor minimale populatiegrootte en corresponderende oppervlaktes leefgebied aangereikt (Lommaert et al., 2017, Vermeersch et al., 2017).

- Indien de vernatting een significant negatief effect heeft op de populatie van een soort: weeg het belang af van deze plek voor de soort; betrek ook andere criteria bij de overweging (beschermingsstatus, bedreigingsstatus, ...).
- Indien er slechts een beperkt deel van de lokale groeiplaatsen of populaties wordt bedreigd, waarbij het voortbestaan van de soort op gebiedsniveau niet in het gedrang komt, dan primeert op dit criterium a priori de bescherming van de bever.

Het is te verdedigen om het schaalniveau van deze beoordeling (gebied/omgeving) af te stemmen op de specifieke betrokken soort(en). In het bijzonder zijn daarbij factoren als dispersiecapaciteit en minimale populatiegrootte bepalend. Voor soorten met een lage dispersiecapaciteit kan het wegvallen van een stapsteen tussen 2 populaties veel grotere gevolgen hebben dan het wegvallen van een stapsteen voor een soort met hoge dispersiecapaciteit. Als het verlies van een deel van de individuen de populatie niet onder de minimale populatiegrootte doet zakken, is het effect op populatieniveau milder dan in situaties waarbij onvoldoende individuen overblijven om de populatie duurzaam in stand te houden.

6.5.6 Landschapsecologische situering van het gebied

Bevindt het gebied zich aan de rand van het potentiële leefgebied van de bever (bv. kleine bovenstroomse beekjes) of bevindt het zich centraal op de verspreidingswegen van de soort (bv. benedenstrooms in waterrijk valleigebied)?

- Het lijkt het aannemelijk dat in valleigebieden steeds een constante instroom van nieuwe bevers zal zijn zodat het weren of ontmoedigen van bevers niet als een duurzame optie kan worden beschouwd (*dweilen met de kraan open*). Indien ook preventieve of mitigerende maatregelen geen duurzame oplossing kunnen bieden, is het beter de keuze van de natuurstreefbeelden aan te passen zodat ze compatibel zijn met de aanwezigheid van de bever.
- In relatief geïsoleerde of voor bever minder bereikbare gebieden is de druk van steeds nieuwe bevers veel kleiner en kan eenzelfde maatregel een duurzamer effect

hebben waardoor het haalbaarder is om niet-compatibele natuurstreefbeelden aan te houden.

6.5.7 Gaat het om impact op aanwezige natuurwaarden of om nog te ontwikkelen natuurstreefbeelden?

Gaat het om reeds aanwezige natuurwaarden of om natuurstreefbeelden die nog niet zijn ontwikkeld maar waarvan wordt beoogd het ontwikkelingsperspectief te behouden?

Binnen het instrument Natuurbeheerplan wordt sowieso rekening gehouden met de mogelijkheid dat geplande maatregelen niet noodzakelijk leiden tot de gewenste natuurstreefbeelden. Er is altijd een mate van onzekerheid omdat elke uitgangssituatie uniek is. Daarom worden er in het beheerplan afspraken gemaakt over de wijze waarop de beheerder de beheerdoelstellingen zal opvolgen en rapporteren aan het ANB. Het ANB voert op basis van die gegevens om de 6 jaar een beheerevaluatie uit, waarbij wordt nagegaan of het beheer op schema zit om de beheerdoelen te halen. Als zou blijken dat de beheerdoelen zelf niet haalbaar zijn, kan het ANB de beheerder vragen om een aanvraag tot wijziging van het beheerplan in te dienen.

- Indien nog niet gerealiseerde natuurstreefbeelden, niet compatibel zijn met de aanwezigheid van de bever, wordt a priori overwogen om de natuurstreefbeelden aan te passen. Hiervan kan eventueel afgeweken worden wanneer de combinatie van abiotische omstandigheden dermate zeldzaam zijn dat er maar weinig alternatieven zijn om het betreffende natuurstreefbeeld te kunnen realiseren (bv. herstel van bronzones). Dan nog dienen andere afwegingen in ogenschouw genomen, in het bijzonder met betrekking tot de perspectieven op duurzame instandhouding van het natuurstreefbeeld na realisatie (onder andere aan de hand van de afwegingen onder § 5.3.5.6 en § 5.3.5.9) en relatie met het instandhoudingsdoelstellingenbeleid (S-IHD).

6.5.8 Vormt opstuwing door beverdammen een hinderpaal bij eenmalige inrichtingswerken?

Om natuurstreefbeelden te realiseren is soms een eenmalige inrichting van het terrein vereist. Vernatting door beverdammen kan de toegankelijkheid van bepaalde zones beperken wat de uitvoering van de werken bemoeilijkt of onmogelijk maakt. Achterstallige slibruiming worden ook bij voorkeur in den droge uitgevoerd, vaak dient daarbij ook de beverdam zelf verwijderd om de ganse waterloop af te werken. Dit gaat uiteraard gepaard met een significante verstoring van het leefgebied van de bever.

- Wanneer deze eenmalige inrichtingen gebeuren met het oog op het creëren van (potentieel) leefgebied voor de bever, of het vermijden van overlast van de bever op aangrenzende zones, lijkt het verlenen van een ontheffing redelijk.
- Indien de beoogde natuurstreefbeelden weinig compatibel zijn met de aanwezigheid van de bever dient afgewogen of de terugkeer van de bever, na de eenmalige werken, het wel haalbaar maakt om de beoogde natuurstreefbeelden te kunnen realiseren via regulier beheer. Is dat niet het geval, dan wordt de keuze van het natuurstreefbeeld beter her-overwogen.

6.5.9 Vormt opstuwing door beverdammen hinder bij regulier beheer?

Voor sommige natuurstreefbeelden vormt vernatting door bever op zich geen probleem maar kan het wel een hinderpaal vormen voor het regulier beheer doordat door de hoge vochttoestand de terreinen minder of niet toegankelijk worden voor machinaal beheer. Het

tijdelijk verlagen van de beverdam kan daarbij soelaas bieden en lijkt een proportionele maatregel. In functie van duurzaamheid kan evenwel de vraag gesteld worden of het belang van het realiseren van het natuurstreefbeeld het jaarlijks ingrijpen rechtvaardigt (zie hiervoor ook de overwegingen in, onder andere, § 6.5.1 en § 6.5.2).

6.5.10 Positieve effecten van de bever op andere natuurdoelen in een gebied

In een bepaald gebied kunnen zowel met bever conflicterende natuurdoelen aanwezig zijn als natuurdoelen waar de aanwezigheid van de bever net een positieve bijdrage levert. Tenzij beide ruimtelijk dermate te scheiden zijn, is het moeilijk om zowel de kool als de geit te sparen en dient een keuze gemaakt. Dit kan er toe leiden dat de niet-compatibele natuurdoelen worden herzien zodat de overige natuurdoelen optimaal, samen met de bever, zich kunnen ontwikkelen. Hierbij is het ook aangewezen andere criteria in de overweging mee te nemen (bv. § 6.5.1 en § 6.5.6).

6.5.11 Heeft de soort/vegetatie uitwijkmogelijkheden?

Sommige planten en dieren zijn gebonden aan erg specifieke abiotische omstandigheden en daardoor zeldzaam. Door vernatting kan het abiotisch optimum opschuiven in de landschappelijke gradiënt of – als daartoe geen mogelijkheid bestaat – helemaal verdwijnen uit het gebied.

Ingeval er de mogelijkheid bestaat om de vochtgradiënt en bijhorend levensgemeenschap samen te doen opschuiven in een gebied, kan het nog voorkomen dat de vernatting te abrupt gebeurt en de levensgemeenschap daardoor niet snel genoeg kan opschuiven en verdwijnt. In zo'n geval kan geassisteerd migratie, over heel korte afstand, worden overwogen om dit proces te versnellen. Er kan ook worden gekozen om de beverdam die de vernatting veroorzaakt gedurende enkele jaren af te toppen en de hoogte van de aftopping jaar na jaar te verminderen als de zeldzaamheid van de geïmpacteerde soorten of de mogelijke significant negatieve impact op de populatie in een gebied dit rechtvaardigt.

7. Afwijkingen voor waterloopbeheerders

7.1 Algemene bepalingen

Overeenkomstig artikel 26, tweede lid en artikel 27, §2, derde lid van het Soortenbesluit worden bepaalde afwijkingen voorzien van de verbodsbepalingen die op basis van hoofdstuk 3, afdeling 2, onderafdeling 1 tot en met 4 van het Soortenbesluit gelden ten aanzien van beschermde soorten zoals de bever. Er worden drie afwijkingen verleend:

- 1) Een afwijking van het verbod op het opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van rustplaatsen van bevers;
- 2) Een afwijking op het verbod op het opzettelijk en betekenisvol verstoren van specimens;
- 3) Een afwijking van het verbod op het opzettelijk vangen, het vervoeren en het (opnieuw) introduceren in het wild van specimens.

Deze afwijkingen worden hieronder in detail behandeld. Daarbij wordt telkens het beoordelingskader van artikel 20 Soortenbesluit in acht genomen en worden telkens de elementen vervat in artikel 22, §3 van het Soortenbesluit opgenomen.

7.2 Afwijking van het verbod op het opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van rustplaatsen van bevers

7.2.1 Beoordelingskader

De afwijking wordt verleend in het belang van de openbare veiligheid en ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren of andere goederen in eigendom of gebruik. De motivatie om een afwijking te verlenen om de vermelde redenen wordt behandeld in het achtergrondrapport van dit SBP, Deel 1 – § 2.1.

Conform het afwegingskader (Hoofdstuk 6) wordt steeds eerst de afweging gemaakt wat de ernst/het risico is. Indien het antwoord hierop 'niet acceptabel' is, en er zijn geen andere bevredigende oplossingen, kan de rustplaats worden vernield, beschadigd of weggenomen conform de modaliteiten beschreven onder het volgende onderdeel § 7.2.2 omwille van de volgende redenen:

- 1° Er zijn voldoende alternatieve vestigingsplaatsen buiten de zone waarop deze afwijking van toepassing is;
- 2° De zone waar de bever zijn rustplaats heeft opgebouwd, vormt geen ideaal leefgebied, vb. woongebied, intensief landbouwgebied, ... Het volledig of gedeeltelijk behoud van dammen, burchten of hollen houdt een te groot risico in op een conflictsituatie. Dit is noch in het belang van de bever, noch in het belang van de andere actoren. Door afbraak wordt de bever gestimuleerd om een geschikter leefgebied te zoeken.

Gelet op de gebiedsgerichte aanpak van de bever op Vlaams niveau, gelet op het feit dat deze afwijking enkel van toepassing is buiten de SBZ- en VEN-gebieden, buiten de gebieden met ruimtelijke bestemmingscategorieën natuurgebied, bosgebied, valleigebied en vallei- of brongebied (potentiële leefgebieden) en buiten de als kernleefgebied aangeduide gebieden, gelet op het feit dat de toepassing van deze afwijking steeds gemeld moet worden aan ANB (waardoor steeds kan worden tussengekomen indien nodig geacht), gelet op de gunstige staat van instandhouding van de bever in Vlaanderen, gelet op de continue positieve trend in de populatie-aangroei en gelet op de monitoring en evaluatieprocedure die wordt voorzien, doet het verlenen van deze afwijking geen afbreuk

aan het streefdoel om de populatie van de bever in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

7.2.2 Modaliteiten van de afwijking

7.2.2.1 Uitvoerder

De afwijking mag worden uitgevoerd door de waterloopbeheerders bevoegd voor het beheer van de bevaarbare waterlopen en van de onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie.

De afwijking kan worden gebruikt door de medewerkers van de betrokken bevoegde waterloopbeheerders of door derden die werken via schriftelijke opdracht in naam van de bevoegde waterloopbeheerder. Die personen moeten altijd in het bezit zijn van een kopie van de afwijking bij het gebruik van de afwijking.

7.2.2.2 Locatie

De afwijking kan worden gebruikt op alle bevaarbare waterlopen en onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie die gelegen zijn buiten de volgende types van gebieden:

- 1° speciale beschermingszones;
- 2° VEN-gebied;
- 3° de ruimtelijke bestemmingen groengebied, bosgebied, valleigebied en vallei- of brongebied;
- 4° de waterlooptrajecten onmiddellijk grenzend aan één van ruimtelijke bestemmingen, vermeld in punt 3°;
- 5° de in uitvoering van actie 1.4 als duurzaam kernleefgebied afgebakende gebieden.

In afwijking van het eerste lid kan de afwijking ook gebruikt worden op alle trajecten van bevaarbare waterlopen en onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie als ze opgenomen zijn in de lijst van steeds tegen graafschade en dammenbouw te vrijwaren trajecten, die als bijlage bij het ministerieel besluit tot vaststelling van het SBP wordt gevoegd.

Het gebruik van de afwijking is altijd afhankelijk van de toestemming van de eigenaar van de grond waar het gebruik plaatsvindt.

7.2.2.3 Middelen, installaties en methoden

De afwijking kan worden gebruikt op de volgende wijzen:

1° door de verlaging van het waterpeil stroomopwaarts beverdammen, volgens de volgende technische voorschriften:

- a) indien de ernst van de mogelijke schade of het veiligheidsrisico dit toelaat, wordt het waterpeil verlaagd door de gedeeltelijke afbraak van de dam, vervolgens het aanbrengen van drainagebuizen doorheen de dam en tenslotte de heropbouw van de dam tot het oorspronkelijke of eventueel een verlaagd niveau;
- b) indien de ernst van de mogelijke schade of het veiligheidsrisico dit toelaat, wordt de beverdam door gedeeltelijke afbraak verlaagd tot het niveau waarop de mogelijke schade of het veiligheidsrisico aanvaardbaar is;
- c) indien de ernst van de mogelijke schade of het veiligheidsrisico dit toelaat, worden de werken uitgevoerd buiten de kritische periode voor de voortplanting, zijnde de periode 1 mei – 31 augustus;
- d) indien het veiligheidsrisico of het aangrenzende landgebruik dit toelaat, wordt het afbraakmateriaal van de dam achtergelaten op de oever;
- e) een verlaging kan manueel of machinaal gebeuren.

2° door de afbraak van beverdammen, volgens de volgende technische voorschriften:

a) indien de ernst van de mogelijke schade of het veiligheidsrisico dit toelaat, worden de werken uitgevoerd buiten de kritische periode voor de voortplanting, zijnde de periode 1 mei – 31 augustus;

b) indien het veiligheidsrisico of het aangrenzende landgebruik dit toelaat, wordt het afbraakmateriaal van de dam achtergelaten op de oever;

3° door de afbraak van beverburchten, volgens de volgende technische voorschriften:

a) er wordt altijd eerst nagegaan of de burcht nog bewoond is;

b) indien de ernst van de mogelijke schade of het veiligheidsrisico dit toelaat, worden de werken uitgevoerd buiten de kritische periode voor de voortplanting, zijnde de periode 1 mei – 31 augustus;

c) indien het veiligheidsrisico of het aangrenzende landgebruik dit toelaat, wordt het afbraakmateriaal van de burcht achtergelaten op de oever;

d) de burcht wordt zorgvuldig opengelegd, hetzij manueel, hetzij machinaal, vanaf het dak van de burcht richting de waterkant;

e) de afbraakwerken gebeuren met de nodige zorgvuldigheid om verwonding of sterfte van bevers te vermijden.

4° de vernietiging van holen en het herstel van oevers en dijken, volgens de volgende technische voorschriften:

a) er wordt eerst nagegaan of het hol nog bewoond is;

b) de gang wordt uitgegraven vanaf de waterkant tot het uiteinde van de gang en/of het hol in de oever of dijk. Graafwerken gebeuren met de nodige zorgvuldigheid om verwonding of sterfte van bevers te vermijden;

c) na opvulling van het hol wordt de oever versterkt met gaas om hervestiging door bevers te vermijden.

7.2.2.4 Voorwaarden

De afwijking kan gebruikt worden onder de volgende voorwaarden:

1° bij de afbraak van een dam, vermeld in §7.2.2.3, 2° of een burcht, vermeld in §7.2.2.3, 3°:

a) de dam of burcht veroorzaakt bij laag water een opstuwing in de waterloop waarbij het peil stijgt tot boven tot boven een goed werkbare grondwaterstand in functie van landbouwuitbating op de aangrenzende landbouwpercelen;

b) de dam of burcht veroorzaakt bij hoog water een toename van de overstromingsfrequentie en -duur, met ernstige economische schade tot gevolg;

c) de dam of burcht leidt tot een toename van het overstromingsrisico in bewoond gebied;

d) de dam of burcht beïnvloedt de werking van een rioleringsstelsel, uitwateringsinfrastructuur of een visdoorgang;

e) een verlaging van de dam biedt geen oplossing.

2° bij de vernietiging van holen en herstel van dijken en oevers, zoals vermeld in §7.2.2.3, 4°:

a) de graverij vormt een risico op dijkdoorbraak;

b) er bestaat een risico op verzakking, met belangrijke schade aan machines gebruikt voor het onderhoud van de waterloop of de bewerking van aanpalende percelen, of een veiligheidsrisico voor de mens, tot gevolg;

c) er bestaat een risico op belangrijke schade aan vee;

d) er bestaat een risico op belangrijke schade aan infrastructuur.

3° elke ingreep wordt minimaal 24 uur vooraf elektronisch gemeld aan het Agentschap voor Natuur en Bos via soortencel.anb@vlaanderen.be. Voor ingrepen die worden genomen als opvolgingsmaatregel van een eerder gemelde ingreep is geen bijkomende melding vereist tot de volgende jaarlijkse rapportage; deze opvolgingsingrepen dienen wel geregistreerd en gerapporteerd.

7.2.2.5 Geldigheidsduur van de afwijking

De afwijking kan worden gebruikt gedurende de geldigheidsduur van het SBP.

7.2.2.6 Controle

Op het gebruik van deze afwijking wordt toezicht uitgeoefend door de officieren van gerechtelijke politie en van de toezichthouders die belast zijn met het toezicht op de naleving van de natuur- en jachtregelgeving. Deze personen moeten door de begunstigde van de afwijking in staat worden gesteld om de uitvoering van de afwijking op het terrein te controleren.

7.4.2.7 Rapportage

In het kader van de verplichte rapportage aan Europa conform de Habitatrichtlijn dient er jaarlijks gerapporteerd te worden over de toepassing van deze vergunning.

Deze rapportering gebeurt via het model dat het Agentschap voor Natuur en Bos ter beschikking stelt.

7.3 Afwijking van het verbod op het opzettelijk en betekenisvol verstoren van bevers

7.3.1 Beoordelingskader

De afwijking wordt verleend in het belang van de openbare veiligheid en ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren of andere goederen in eigendom of gebruik. De motivatie om een afwijking te verlenen om de vermelde redenen wordt behandeld in het achtergrondrapport van dit SBP, Deel 1 – § 2.1.

Graverij en dammenbouw kan in bepaalde omstandigheden tot veiligheidsrisico's leiden of tot belangrijke schade aan de waterloop en zijn omgeving. Conform het afwegingskader (Hoofdstuk 6) wordt steeds eerst de afweging gemaakt wat de ernst/het risico is van de beveractiviteit. Indien het antwoord hierop 'niet acceptabel' is, en er is geen andere bevredigende oplossing mogelijk, kunnen de bevers worden verstoord conform de modaliteiten beschreven onder het volgende onderdeel § 7.3.2, met het oog op het verwijderen van dammen, burchten en hollen, omwille van de volgende redenen:

1° Er zijn voldoende alternatieve vestigingsplaatsen buiten de zone waarop deze afwijking van toepassing is;

2° De zone waar de bever zijn rustplaats heeft opgebouwd, vormt geen ideaal leefgebied, vb. woongebied, intensief landbouwgebied, ... Het volledig of gedeeltelijk behoud van dammen, burchten of hollen houdt een te groot risico in op een conflictsituatie. Dit is noch in het belang van de bever, noch in het belang van de andere actoren. Door afbraak wordt de bever gestimuleerd om een geschikter leefgebied te zoeken.

Gelet op de gebiedsgerichte aanpak van de bever op Vlaams niveau, gelet op het feit dat deze afwijking enkel van toepassing is buiten de SBZ- en VEN-gebieden, buiten de gebieden met ruimtelijke bestemmingscategorieën natuurgebied, bosgebied, valleigebied en vallei- of brongebied (potentiële leefgebieden) en buiten de als kernleefgebied aangeduide gebieden, gelet op het feit dat de toepassing van deze afwijking steeds gemeld moet worden aan ANB (waardoor steeds kan worden tussengekomen indien nodig geacht), gelet op de gunstige staat van instandhouding van de bever in Vlaanderen, gelet op de continue positieve trend in de populatie-aangroei en gelet op de monitoring en evaluatieprocedure die wordt voorzien, doet het verlenen van deze afwijking geen afbreuk

aan het streefdoel om de populatie van de bever in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

7.3.2 Modaliteiten van de afwijking

7.3.2.1 *Uitvoerder*

De afwijking mag worden uitgevoerd door de waterloopbeheerders bevoegd voor het beheer van de bevaarbare waterlopen en van de onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie.

De afwijking kan worden gebruikt door de medewerkers van de betrokken bevoegde waterloopbeheerders of door derden die werken via schriftelijke opdracht in naam van de bevoegde waterloopbeheerder. Die personen moeten altijd in het bezit zijn van een kopie van de afwijking bij het gebruik van de afwijking.

7.3.2.2 *Locatie*

De afwijking kan worden gebruikt op alle bevaarbare waterlopen en onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie die gelegen zijn buiten de volgende types van gebieden:

- 1° speciale beschermingszones;
- 2° VEN-gebied;
- 3° de ruimtelijke bestemmingen groengebied, bosgebied, valleigebied en vallei- of brongebied;
- 4° de waterlooptrajecten onmiddellijk grenzend aan één van ruimtelijke bestemmingen, vermeld in punt 3°;
- 5° de in uitvoering van actie 1.4 als duurzaam kernleefgebied afgebakende gebieden.

In afwijking van het eerste lid kan de afwijking ook gebruikt worden op alle trajecten van bevaarbare waterlopen en onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie als ze opgenomen zijn in de lijst van steeds tegen graafschade en dammenbouw te vrijwaren trajecten, die als bijlage bij het ministerieel besluit tot vaststelling van het SBP wordt gevoegd.

Het gebruik van de afwijking is altijd afhankelijk van de toestemming van de eigenaar van de grond waar het gebruik plaatsvindt.

7.3.2.3 *Middelen, installaties en methoden*

De afwijking kan worden gebruikt door de verjaging van bevers uit burchten en holen, volgens de volgende technische voorschriften:

- a) indien de ernst van de mogelijke schade of het veiligheidsrisico dit toelaat, wordt het gebruik van het hol of de burcht eerst ontmoedigd door een gedeeltelijke (3/4) versperring van de ingang met behulp van verwijderbare materialen zoals takken en dergelijke. In het geval dat de versperring gedurende twee weken niet wordt verwijderd, mag er worden van uit gegaan dat het hol niet meer bewoond is;
- b) in het in punt a) vermelde geval dat een hol verondersteld mag worden niet meer bewoond te zijn, wordt het hol zorgvuldig manueel of machinaal opengelegd, vertrekkende vanaf de ingang aan de waterkant tot het uiteinde van de gang en/of het hol in de oever.
- c) in het in punt a) vermelde geval dat een burcht verondersteld mag worden niet meer bewoond te zijn, wordt eerst voorzichtig een opening gemaakt in het dak van de burcht. Met een zaklamp wordt geverifieerd of geen bevers meer aanwezig zijn. Vervolgens wordt de gang zorgvuldig manueel of machinaal opengelegd, vertrekkende vanaf de burcht naar de waterkant.

7.3.2.4 Voorwaarden

De afwijking kan gebruikt worden onder de volgende voorwaarden:

1° bij de afbraak van een dam, vermeld in §7.2.2.3, 2° of een burcht, vermeld in §7.2.2.3, 3°:

- a) de dam of burcht veroorzaakt bij laag water een opstuwung in de waterloop waarbij het peil stijgt tot boven tot boven een goed werkbare grondwaterstand in functie van landbouwwitbating op de aangrenzende landbouwpercelen;
- b) de dam of burcht veroorzaakt bij hoog water een toename van de overstromingsfrequentie en -duur, met ernstige economische schade tot gevolg;
- c) de dam of burcht leidt tot een toename van het overstromingsrisico in bewoond gebied;
- d) de dam of burcht beïnvloedt de werking van een rioleringsstelsel, uitwateringsinfrastructuur of een visdoorgang;
- e) een verlaging van de dam, vermeld in punt 7.2.2.3, 1°, biedt geen oplossing.

2° bij de vernietiging van hopen en het herstel van oevers en dijken, vermeld in § 7.2.2.3, 4°:

- a) de graverij vormt een ernstig risico op dijkdoorbraak;
- b) er bestaat een risico op verzakking, met belangrijke schade aan machines gebruikt voor het onderhoud van de waterloop of de bewerking van aanpalende percelen, of een veiligheidsrisico voor de mens, tot gevolg;
- c) er ontstaat een risico op belangrijke schade aan vee;
- d) er ontstaat een risico op belangrijke schade aan infrastructuur;

3° elke ingreep wordt minimaal 24 uur vooraf elektronisch gemeld aan het Agentschap voor Natuur en Bos via soortencel.anb@vlaanderen.be. Voor ingrepen die worden genomen als opvolgingsmaatregel van een eerder gemelde ingreep is geen bijkomende melding vereist tot de volgende jaarlijkse rapportage; deze opvolgingsingrepen dienen wel geregistreerd en gerapporteerd.

7.3.2.5 Geldigheidsduur van de afwijking

De afwijking kan worden gebruikt gedurende de geldigheidsduur van het soortenbeschermingsprogramma.

7.3.2.6 Controle

Op het gebruik van deze afwijking wordt toezicht uitgeoefend door de officieren van gerechtelijke politie en van de toezichthouders die belast zijn met het toezicht op de naleving van de natuur- en jachtregelgeving. Deze personen moeten door de begunstigde van de afwijking in staat worden gesteld om de uitvoering van de afwijking op het terrein te controleren.

7.3.2.7 Rapportage

In het kader van de verplichte rapportage aan Europa conform de Habitatrichtlijn dient er jaarlijks gerapporteerd te worden over de toepassing van deze vergunning.

Deze rapportering gebeurt via het model dat het Agentschap voor Natuur en Bos ter beschikking stelt.

7.4 Afwijking van het verbod op het vangen, het onder zich hebben, het vervoeren en het (opnieuw) introduceren in het wild van specimens

7.4.1 Beoordelingskader

De afwijking wordt verleend in het belang van de openbare veiligheid en ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren of andere goederen in eigendom of gebruik. De motivatie om een afwijking te verlenen om de vermelde redenen wordt behandeld in Deel 1 – § 2.1 van het achtergrondrapport bij dit SBP.

Graverij en dammenbouw kan in bepaalde omstandigheden tot veiligheidsrisico's leiden of tot belangrijke schade aan de waterloop en zijn omgeving. Conform het afwegingskader (hoofdstuk 6) wordt steeds eerst de afweging gemaakt wat de ernst/het risico is van de beveractiviteit. Indien het antwoord hierop 'niet acceptabel' is, én de toepassing van de afwijking voorzien onder § 7.2 en § 7.3 leidt tot 3 maal toe niet tot het gewenste resultaat, namelijk het verjagen van de bever van de kwetsbare locatie, kan overgegaan worden tot het wegvangen en verplaatsen van de bever(s) naar een geschikter leefgebied omwille van de volgende redenen:

1° Er zijn voldoende alternatieve vestigingsplaatsen buiten de zone waarop deze afwijking van toepassing is;

2° De zone waar de bever zijn rustplaats heeft opgebouwd, vormt geen ideaal leefgebied, vb. woongebied, intensief landbouwgebied, ... Het volledig of gedeeltelijk behoud van dammen, burchten of hollen houdt een te groot risico in op een conflictsituatie. Dit is noch in het belang van de bever, noch in het belang van de andere actoren. Door het vangen en verplaatsen wordt de bever gedwongen om een geschikter leefgebied te zoeken.

In alle andere gevallen zal voor vangen en verplaatsten steeds een individuele afwijkingen moeten worden aangevraagd bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

Gelet op de gebiedsgerichte aanpak van de bever op Vlaams niveau, gelet op het feit dat deze afwijking enkel van toepassing is buiten de SBZ- en VEN-gebieden, buiten de gebieden met ruimtelijke bestemmingscategorïën natuurgebied, bosgebied, valleigebied en vallei- of brongebied (potentiële leefgebieden) en buiten de als kernleefgebied aangeduide gebieden, gelet op het feit dat de toepassing van deze afwijking steeds gemeld moet worden aan ANB (waardoor steeds kan worden tussengekomen indien nodig geacht), gelet op de gunstige staat van instandhouding van de bever in Vlaanderen, gelet op de continue positieve trend in de populatie-aangroei en gelet op de monitoring en evaluatieprocedure die wordt voorzien, doet het verlenen van deze afwijking geen afbreuk aan het streefdoel om de populatie van de bever in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

7.4.2 Modaliteiten van de afwijking

7.4.2.1 Uitvoerder

De afwijking mag worden uitgevoerd door de Vlaamse Milieumaatschappij.

De afwijking kan worden gebruikt door de medewerkers van de Vlaamse Milieumaatschappij of door derden die werken via schriftelijke opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij. Die personen moeten altijd in het bezit zijn van een kopie van de afwijking bij het gebruik van de afwijking.

7.4.2.2 Locatie

De afwijking kan worden gebruikt op alle bevaarbare waterlopen en onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie die gelegen zijn buiten de volgende types van gebieden:

- 1° speciale beschermingszones;
- 2° VEN-gebied;
- 3° de ruimtelijke bestemmingen groengebied, bosgebied, valleigebied en vallei- of brongebied;
- 4° de waterlooptrajecten onmiddellijk grenzend aan één van ruimtelijke bestemmingen, vermeld in punt 3°;
- 5° de in uitvoering van actie 1.4 als duurzaam kernleefgebied afgebakende gebieden.

In afwijking van het eerste lid kan de afwijking ook gebruikt worden op alle trajecten van bevaarbare waterlopen en onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie als ze opgenomen zijn in de lijst van steeds tegen graafschade en dammenbouw te vrijwaren trajecten, die als bijlage bij het ministerieel besluit tot vaststelling van het SBP wordt gevoegd.

Het gebruik van de afwijking is altijd afhankelijk van de toestemming van de eigenaar van de grond waar het gebruik plaatsvindt.

7.4.2.3 Middelen, installaties en methoden

De afwijking kan worden gebruikt volgens de volgende technische voorschriften:

- 1° voorafgaand aan de vangst wordt nagegaan of het om één specimen of om een familie bevers gaat;
- 2° er mag gebruik gemaakt worden van klapvallen, netten of vangkooien;
- 3° er mag gebruik gemaakt worden van aas;
- 4° elke gevangen bever wordt voorzien van een merkteken dat door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek ter beschikking wordt gesteld;
- 5° van elke gevangen bever wordt een haarstaal genomen dat wordt overgemaakt voor DNA-analyse aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek;
- 6° in de mate van het mogelijke worden de verschillende specimens die deel uitmaken van eenzelfde familie weggevangen. Wanneer het om meerdere bevers gaat, worden de dieren tussentijds opgevangen in een grote kooi die half in het water staat, totdat alle individuen van het paar of de familie gevangen zijn. In de nabijheid van deze kooi worden menselijke activiteiten tot een minimum beperkt;
- 7° Het transporteren van bevers over lange afstanden gebeurt in, robuuste transportkratten. Volwassen en subadulte bevers worden vervoerd in aparte kratten terwijl jaarlingen en jongen met een ander familielid samen kunnen, indien er voldoende ruimte is in het krat;
- 8° Familiegroepen worden in de vroege ochtend in een vooraf aangelegde kunstburcht geplaatst. Een kunstburcht bestaat uit een handmatig aangelegd hol dat een uitgang heeft grenzend aan een oppervlaktewater. Deze uitgang is dichtgemaakt met boomstammetjes. In de kunstburcht bevindt zich een kleine hoeveelheid voedsel.

7.4.2.4 Voorwaarden

De afwijking kan gebruikt worden onder de volgende voorwaarden:

- 1° het wegvangen en verplaatsen, kan enkel op vraag van de coördinator van het Agentschap voor Natuur en Bos. De locatie waar de bever(s) terug zal/zullen worden vrijgelaten wordt bepaald door de coördinator van het Agentschap voor Natuur en

Bos, rekening houdend met de beschikbare vrije territoria en de beleidsmatige geschiktheid van het gebied.

2° het vangen kan pas gebeuren nadat andere maatregelen, uitgevoerd door de bevoegde waterloopbeheerder, zoals verjaging, peilregulatie of oeverherstel, na drie keer uitvoeren van die maatregelen niet tot een bevredigend resultaat hebben geleid;

3° er kan door de bevoegde waterbeheerder duidelijk aangetoond worden dat het gaat om specimens die een territorium gepositioneerd hebben door de creatie van holen of dammen binnen het gebied dat voorwerp is van deze vergunning;

4° als gebruik gemaakt wordt van een Bailey-klapval of vergelijkbare vallen die in het water worden opgesteld, worden deze minimaal om de zes uur en bij voorkeur om de vier uur gecontroleerd;

5° als gebruik gemaakt wordt van vangkooien die op het droge worden geïnstalleerd, worden deze minimaal dagelijks gecontroleerd;

6° het personeel dat ingezet wordt, heeft ervaring met het gebruik van de betreffende vallen en met de behandeling van bevers;

7° specimens van andere beschermde diersoorten die in de val terechtkomen, worden onmiddellijk ter plekke terug vrij gelaten;

8° het onder zich houden en vervoeren moet gebeuren in voor de dieren zo optimaal mogelijke omstandigheden.

7.4.2.5 Geldigheidsduur van de afwijking

De afwijking kan worden gebruikt gedurende de geldigheidsduur van het soortenbeschermingsprogramma.

7.4.2.6 Controle

Op het gebruik van deze afwijking wordt toezicht uitgeoefend door de officieren van gerechtelijke politie en van de toezichthouders die belast zijn met het toezicht op de naleving van de natuur- en jachtregelgeving. Deze personen moeten door de begunstigde van de afwijking in staat worden gesteld om de uitvoering van de afwijking op het terrein te controleren.

7.4.2.7 Rapportage

In het kader van de verplichte rapportage aan Europa conform de Habitatrichtlijn dient er jaarlijks gerapporteerd te worden over de toepassing van deze vergunning.

Deze rapportering gebeurt via het model dat het Agentschap voor Natuur en Bos ter beschikking stelt.

8. Evaluatie en monitoring

Jaarlijks wordt door het Agentschap voor Natuur en Bos, in samenwerking met de CIW werkgroep Ecologisch Waterbeheer, een evaluatie gemaakt van het SBP. Volgende aspecten komen daarin aan bod (niet limitatief):

- 1° Evolutie in de verspreiding en populatiegrootte van de bever in Vlaanderen (Input via Actie 1.3);
- 2° Evaluatie van de staat van instandhouding (Input via Actie 1.3);
- 3° Evolutie in conflictgevallen met bevers (Input via Actie 2.7);
- 4° Evolutie in de schadevergoedingen uitbetaald voor bever (Input via Actie 2.7);
- 5° Overzicht van de door de waterloopbeheerders gemaakte extra kosten (Input via Actie 2.7);
- 6° Overzicht van het gebruik van de afwijkingen onder hoofdstuk 7 door de waterloopbeheerders;
- 7° Evaluatie van de effectiviteit en toepasbaarheid van het afwegingskader;
- 8° Evaluatie van de (kosten)effectiviteit van preventieve en milderende maatregelen;
- 9° Evaluatie meldingen 'verdachte' overlijdens bever, meldingen van gerichte acties tegen bever.
- 10° Overzicht en update van de lijst van uitzetgebieden (Input via actie 2.8).

In het kader van deze monitoring van de stand van zaken en evaluatie, doet ANB jaarlijks in het begin van het jaar een rondvraag bij de betrokken waterloopbeheerders naar de gemaakte kosten voor beverbeheer in het afgelopen jaar. Het Agentschap voor Natuur en Bos agendeert deze evaluatie jaarlijks op de CIW-werkgroep Ecologisch waterbeheer.

Indien uit deze tussentijdse evaluatie blijkt dat het behoud van de gunstige staat van instandhouding in het gedrang komt, er optimalisaties mogelijk blijken aan het afwegingskader of de huidige afspraken een escalatie van schade en overlast niet kunnen voorkomen, is een bijsturing van het programma noodzakelijk. Er kan in dat geval onmiddellijk een herziening van het programma voorgelegd worden. Op basis van bovenstaande punten wordt ook aangegeven hoe een eventuele herziening en bijsturing van doelstellingen en acties zal gebeuren indien uit de tussentijdse evaluatie blijkt dat dit nodig is.

Specifiek voor dit SBP zal speciale aandacht worden gegeven aan de opvolging van de pilootprojecten rond de kernleefgebieden en de opvolging en evaluatie van de maatregelen.

Gezien om gevoegd te worden bij het ministerieel besluit van **19 JAN. 2024** houdende vaststelling van een soortenbeschermingsprogramma voor de Europese bever (*Castor fiber*) in Vlaanderen.

Brussel, **19 JAN. 2024**

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhail DEMIR